

Sport jako činitel výchovy ve volném čase

Jiří Kilhof

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jiří KILHOF**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sport jako činitel výchovy ve volném čase**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sportu a volného času.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KLAPILOVÁ, S. Kapitoly ze sociální pedagogiky. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, 64 s. ISBN 80-7067-669-8

NĚMEC, J. a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. 1. vyd., Brno: Paido, 2002, 120 s. ISBN 80-7315-012-3

PŘADKA, M. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. 1. vyd., Brno: MU, 1999, 94 s. ISBN 80-210-2033-4

SEKOT, A. a kol. Sociální dimenze sportu. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2004, 246 s. ISBN 80-210-3581-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. února 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 10. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

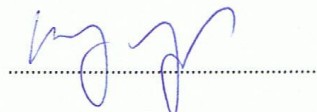
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.3.2010

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem mé bakalářské práce je prozkoumat pomocí kvalitativního výzkumu, jaké výchovné metody používají klienti fitcentra, jaké jsou jejich volnočasové aktivity a jaký vztah mají ke sportu.

Teoretická část práce definuje pojmy výchova, volný čas a sport. V praktické části je použita výzkumná metoda polostrukturovaného rozhovoru. Na základě provedeného výzkumu jsou navržena doporučení pro praxi.

Klíčová slova: výchova, volný čas, sport, kvalitativní výzkum, rozhovor

ABSTRACT

The aim of my bachelor thesis is to explore used educational methods, leisure activities, and relation to sport which have clients of fitness centers, using the method of qualitative research.

The theoretical part of the work defines the terms education, leisure and sport. The research method of half-structured interview is used for the practical part. On the basis of achieved results, recommendations for practice are proposed.

Keywords: education, leisure time, sport, qualitative research, interview

Rád bych poděkoval Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za odborné rady, konzultace a čas, který mi věnoval při sestavování této bakalářské práce. Dále také děkuji všem klientům fitcentra, kteří mi poskytli informace, důležité pro zpracování mého výzkumu.

Kdo se vzdělává jen tělesně, stává se příliš hrubým; kdo se omezuje na muzické vzdělání, stává se změkčilejším, než je mu prospěšno.

Platon

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 VÝCHOVA	14
1.1 DEFINICE VÝCHOVY	14
1.2 HISTORICKÉ POJETÍ VÝCHOVY	15
1.2.1 Výchovný systém v barokní době	15
1.2.2 Jan Amos Komenský 1592-1670	16
1.2.3 19.století	16
1.3 CÍLE VÝCHOVY	18
1.3.1 Funkce cílů výchovy.....	18
1.3.2 Klasifikace cílů výchovy dle Kádnera.....	19
1.3.3 Klasifikace cílů výchovy dle Blížkovského	20
1.3.4 Další klasifikace výchovných cílů.....	20
1.4 SLOŽKY VÝCHOVY	22
1.4.1 Rozumová výchova	22
1.4.2 Mravní výchova.....	23
1.4.3 Pracovní výchova	23
1.4.4 Estetická výchova.....	23
1.4.5 Tělesná výchova	23
1.5 RODINNÁ VÝCHOVA	24
1.5.1 Autoritativní výchova.....	24
1.5.2 Liberální výchova.....	25
1.6 ŠKOLNÍ VÝCHOVA	25
1.7 VÝCHOVA A SEBEVÝCHOVA	26
1.8 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	26
2 VOLNÝ ČAS	28
2.1 POJEM ČAS	28
2.2 VOLNÝ ČAS	28
2.3 HISTORIE VOLNÉHO ČASU	30
2.4 CÍLOVÉ FUNKCE VOLNÉHO ČASU	32
2.5 ÚKOLY VOLNOČASOVÉ POLITIKY	32
2.6 VOLNÝ ČAS A JEHO UŽITÍ.....	33
2.6.1 Dělení volného času	33
2.6.2 Využití volného času související s přírodou	34
2.6.3 Využití volného času v prostředí, prostorech a zařízeních v obcích a ve městech.....	35
2.6.4 Role dospělých ve volném čase.....	35
2.6.5 Dospělí podílející se na volném čase	35
2.6.6 Specializace volného času.....	36

2.6.7	Dynamika v rozvoji volnočasových aktivit.....	36
2.6.8	Jednotlivec a kolektiv.....	36
2.6.9	Volný čas a současnost.....	37
2.6.10	Pedagogika zážitků.....	38
2.6.11	Mimoškolní výchova.....	38
2.7	ZPŮSOB TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	39
2.8	POHLED DO BUDOUCNOSTI	40
2.8.1	Trend ke zlepšení společnosti volného času – scénář první.....	40
2.8.2	Obrat ke společnosti života – scénář druhý.....	41
3	SPORT.....	42
3.1	VÝZNAM SPORTU NA AKTIVNÍ VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU.....	42
3.2	PEDAGOGICKÉ ASPEKTY SPORTU	44
3.2.1	Sport a edukace	44
3.2.2	Vliv učitele na žáka	45
3.3	SOCIOLOGICKÉ HLEDISKO SPORTU	45
3.3.1	Socializace sportem.....	45
3.3.2	Sociální aspekt sportu	46
3.4	DĚJINY ŠKOLNÍ TĚLESNÉ VÝCHOVY	47
II	PRAKTICKÁ ČÁST	49
4	MATERIÁLY A METODIKA.....	50
4.1	CÍL VÝZKUMU	50
4.2	METODY VÝZKUMU.....	51
4.2.1	Kvalitativní výzkum.....	51
4.2.2	Předvýzkum.....	51
4.3	METODA ZÍSKÁVÁNÍ KVALITATIVNÍCH DAT	51
4.3.1	Metodika rozhovoru	51
4.3.2	Polostrukturovaný rozhovor.....	52
4.4	VLASTNÍ VÝZKUM	53
4.4.1	Výzkumný vzorek	53
4.4.2	Časový a finanční plán výzkumu	55
4.4.3	Zpracování dat.....	55
4.4.4	Příprava a průběh rozhovoru	56
4.4.5	Otázky použité pro rozhovor.....	56
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	59
5.1	VÝSLEDKY	59
6	DISKUZE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	84
	ZÁVĚR	86
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	89
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	91
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	92

SEZNAM PŘÍLOH.....	93

ÚVOD

Bakalářskou práci jsem nazval Sport jako činitel výchovy ve volném čase. Budu se zabývat tím, jaký vztah mají klienti fitcentra k výchově, volnému času a sportu.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části vysvětlím pomocí odborné literatury pojmy výchova, volný čas a sport. Zaměřím se na hlavní představitele, kteří se podíleli na rozvoji výchovy. V další kapitole bude popis historie a využití volného času. Také se podívám do budoucna této problematiky. V poslední kapitole teoretické části chci vyzdvihnout význam sportu, popsat jeho pedagogické aspekty a sociologické hledisko. Také popíšu dějiny jak českého sportu, tak i světového. V části praktické použiji jako výzkumnou metodu rozhovor. Bakalářskou práci chápu jako prokázání znalostí získaných za tři roky studia. Studium se pro mě stalo impulsem, aktivovalo moje myšlení, ukázalo mi cestu, na kterou mohu vstoupit a rozvíjet své vědomosti. Aby se práce stala opravdu přínosem, rozhodl jsem se aplikovat znalosti získané studiem do mé podnikatelské činnosti. Provozuji již deset let fitcentrum, můj zisk je závislý od počtu klientů. Proto jsem se rozhodl provést výzkum formou rozhovoru, abych si odpověděl na otázky, které mě zajímají a pomohou mi nejen vyvarovat se chyb, ale budou mi nápomocny i v dalším rozvoji fitcentra. Rozhovor rozdělím do tří částí, bude to oblast výchovy, volného času a sportu. Při vytváření teoretické části, kde jednotlivé oblasti popíšu, roztrídím a definuji, si udělám představu, jaké otázky by měl rozhovor obsahovat. Budu se ptát na to, co uvedené pojmy pro klienta znamenají, donutím ho zamyslet se nad sebou samým, nad svým životem, nad způsobem výchovy jeho dětí. Myslím si, že výchovou vše začíná. Podle mě patří mezi rozhodující faktory, které utváří náš život. Člověk podle kvality výchovy buď vstoupí na pohodlnější cestu nebo tuto cestu bude teprve hledat. Výchova nám může ukázat cestu ke kvalitnímu využívání našeho času. Může zabránit nežádoucím patologickým vlivům, se kterými se v dnešní době střetáváme na každém kroku. Dítě může podlehnout nástrahám života, na což má značný vliv to, jestli se mu věnujeme či ne a zda se zajímáme o okolí, ve kterém se pohybuje. Myslím si, že zvýšené riziko pro dítě vzniká v rodině, kde rodiče nemají čas na výchovu dítěte a neukáží mu cestu, kterou se má dát. Dítě potom hledá různé nevhodné náhrady, snaží se nevhodně poutat pozornost. Kvalitním pomocníkem při výchově se může stát sport. Pokud jsou rodiče sportovci, je velká pravděpodobnost, že budou chtít, aby jejich dítě taktéž sportovalo. Podle mě je ideální variantou sportující člověk na rekreační úrovni, všestranně sportovně zaměřený, který sport přijme

jako součást svého života. Sportující lidé jsou celkově zdravější, a pokud si dávají reálné cíle, jejich život je kvalitnější.

V bakalářské práci jsem se řídil citační normou ISO 690 a ISO 690-2 prostřednictvím Manuálu pro studenty studijního programu Specializace v pedagogice od Mgr. Karly Hrbáčkové.

Práce poslouží nejen mně, ale i mým klientům. Dozví se odpovědi na otázky, které mě zajímají a zřejmě ovlivní i mé podnikání. Rozhovor bude mít přínos i pro účastníky rozhovorů. Budou se moct zamyslet nad svým životem a třeba si uvědomí, že někde dělají chybu a tento rozhovor bude impulsem ke změně.

Bakalářskou práci považuji za první seznámení se s výzkumem v oblasti pro mě zajímavé a beru ji spíše jako předvýzkum. Tímto tématem v oblasti volného času se budu zabývat i nadále v dalších studijních letech. Pokusím se spojit praxi ve fitness se studiem, kde využiji kontakty s lidmi a jejich názory.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

Podle Skalky (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) je pedagogika věda o výchově, zkoumá její vývoj, zákonitosti, strukturu, podstatu, funkci, mechanismy v konkrétních historických podmínkách společenského vývoje, dále také teorii a metodiku výchovně vzdělávacího procesu. Grecmanová, Holoušová, Urbanovská (1999) uvádí, že sociologie pomáhá pedagogice lépe poznávat prostředí, ve kterém se odehrává výchovný proces. Hraniční disciplínou mezi pedagogikou a sociologií je sociální pedagogika, která se zabývá podmíněností výchovy a sebevýchovy prostředím a výchovnými procesy ve společenském prostředí. Zkoumá například problémy rodinné výchovy, studuje zájmové útvary, procesy utváření kolektivů dětí a mládeže i sociální procesy, které zde probíhají.

Podle Kohoutka a kol. (1996) je výchova podmíněna podmínkami:

- vnějšími – rodiče, škola, televize, různé organizace apod.,
- vnitřními – osobnost vychovávaného jedince, jeho vývojové zvláštnosti, psychika, konstituce apod.

O výchově je napsáno velmi mnoho publikací. Poslední dobou se bohužel autoři stále častěji zabývají spíše negativními dopady špatné výchovy. Je to zejména díky narůstající kriminalitě mládeže, jejich drogovou závislostí, šikanou apod. Tento stav je ale do jisté míry mediálně zkreslen. Zatímco se prezentují negativní stránky společenského života, existuje řada krásných a pozitivních činů lidí (Pelikán, 2007). Také Grecmanová a kol. (2003) uvádí, že velký vliv na děti a mládež mají prostředky masové komunikace (masmédia) a to zejména tisk, rozhlas a televize.

1.1 Definice výchovy

Podle Hájka, Hofbauera, Pávkové (2008, s. 65) „bývá termín výchova nejčastěji chápán jako záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu.“

Stejně tak Průcha, Walterová, Mareš (1995, s. 257) uvádí, že výchova je „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“

Kohoutek a kol. (1996, s. 6) uvádí, že výchova je „široce založený komplexní a celoživotní společenský proces ovlivňování osobnosti.“ Výsledkem takovéto výchovy je rozvinutá harmonická osobnost. Avšak v mnoha případech dochází pod vlivem mnoha faktorů k disharmonickému vývoji osobnosti. „Správná výchova akceptuje osobnost vychovávaného a vede ho k harmonii a k všestrannosti.“ Pedagogiku a psychologii uvádí jako důležité faktory vědecky podložené výchovy. Dítě je nejen ovlivňováno, ale také aktivně zasahuje do svého prostředí a různě si ho utváří.

Podle Brezinky (2001, s. 53) je výchova jednou z mnoha lidských činností, která konkrétním způsobem ovlivňuje jednoho nebo více lidí. Autor uvádí, že obecně lze pojem výchovy označit jako „činnost, jejímž prostřednictvím se lidé snaží natrvalo zdokonalit v některém smyslu strukturu psychických dispozic jiných lidí, nebo upevnit její hodnotné komponenty, nebo zabránit vzniku dispozic nežádoucích.“

Grecmanová, Holoušová, Urbanovská (1999) popisují výchovu jako „záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti a má adaptační, anticipační a permanentní charakter.“

Globální výchova je proces, který formuluje postoje studentů prožitou zkušeností. Klade se zde důraz na respektování práv osobnosti a na zodpovědnost k ostatním lidem a životnímu prostředí. Je to vlastně výchovný přístup, který je možné využít ve všech předmětech a jeho zavedení není finančně nákladné (Pike, Selby, 1994).

1.2 Historické pojetí výchovy

1.2.1 Výchovný systém v barokní době

- Veškerá výchova byla založena na principech křesťanství.
- Z křesťanství přechází princip otce a syna, kde vychovatel je přirovnáván k otci a nese odpovědnost za výchovu.
- Odpovědnost za výchovu znamená, že neexistuje žádná tolerance k jinému vyznání.
- Církev neuznává zahálku a o prázdném čase říká, že je sestrou hříchu. Z tohoto důvodu byli žáci neustále vytíženi prací. Kromě modliteb a návštěv kostela se prosadilo divadlo a hudba.
- Základní náplní volného času se stali divadlo, hudba a veškeré umění.

- Byl vyžadovaný neustálý kontakt s chovanci. Znamenalo to být jim stále k dispozici, mít je stále pod kontrolou (Přadka, 1999).

1.2.2 Jan Amos Komenský 1592-1670

J. A. Komenský byl závislý na vývoji bratrského školství v předbělohorské době. V tomto školství působil celý život. Vzdělanost této doby se u katolíků i protestantů řídila stejnými požadavky. Byl kladen důraz na znalosti v oblasti:

- římské a řecké literatury a filosofové,
- bible,
- evropská moderna té doby (Přadka, 1999).

Komenský projevil zájem o sociální podmínky života lidí. Ve Fulneku pak napsal dílo „Listy do nebe“. O výchově v rodině pojednává dílo „Informatorium školy mateřské“. Dílo „Velká didaktika“ je ukázkou toho, že ke kvalitnímu školství patří nejen dobrá didaktika. Nejzajímavější poznatky o výchově nalezneme ve spisech z let 1650-1654, kde se zabývá šlechtickou mládeží v Uhrách. Ta je podle něj líná a Komenský vyzývá ke spolupráci rodiče, duchovní i školní dozor. Dílo „Zákony školy dobře spořádané“ popisuje pravidla života v internátní péči. Zabývá se hrou a využitím volného času (Přadka, 1999).

Komenského práce nebyla v Uhrách nikterak jednoduchá. Musel vybudovat učitelský personál. Získal tři maďarské pedagogy, kterým svěřil vedení prvních tří tříd, které Komenský nazval vestibulární, januární a atriální. Při výuce mladších žáků využíval starší žáky. Bratrští stipendisté byli nápomocni při výuce bohosloví (Kumpera, 1992).

1.2.3 19.století

V 19. století se objevily v oblasti volného času nové osobnosti. Jako první je Jan Jindřich Pestalozzi, následuje jej spisovatel Giovanni Bosco a trojici uzavírá Ernst Thomson Seton (Přadka, 1999).

Je to období po Francouzské revoluci a Napoleonských válkách a zároveň před revolucí 1848. Nastává rozvoj průmyslu, urbanizace. Do měst přichází mládež, která zde hledá práci. Vzniká problém s její výchovou, vzděláním a využitím volného času. Pedagogika již byla v tuto dobu na vysoké úrovni a byla uzpůsobena k výuce na vysokoškolské úrovni. Bylo jasné, že škola tento druh problému nevyřeší. K řešení právě tohoto společenského problému byla určena trojice Pestalozzi, Bosco a Seton. Později k nim patřil

i Tolstoj. Pestalozzi a Bosco se pro chudou mládež obětovali. Základem pro jejich výchovu je rodina. Prostředky získávali prosbami u bohatých a prací svých chovanců (Přadka, 1999).

Ve volném čase byla u nás situace jiná než v Evropě. Nejvýznamnější organizací byl u nás Sokol založený v roce 1862. Na přelomu století se objevuje skauting a v roce 1927 saleziáni. V druhé polovině 19. století se v Čechách a na Moravě rozvíjí různé kulturní spolky a sdružení především v oblasti čtenářské, pěvecké a vzdělávací. Objevuje se velký pedagog Miroslav Tyrš, bohužel osamocen (Přadka, 1999).

Hlavní východiska Pestalozziho:

- Přirozená výchova má uspokojovat přirozené a základní lidské potřeby nejdříve se orientující na rodinu, následně na vzdělání a uplatnění v práci.
- Člověk má mít vzdělání takové, aby zabezpečilo jeho životní potřeby na patřičné sociální úrovni. To je cesta k občanské a lidské svobodě.
- Vychovatelé a pedagogové musí být připraveni poskytovat plné nasazení v oblasti citu, vcítění se, obětavosti. To se projeví tím, že s žáky prožívá nejen radosti, ale i starosti.
- Působení širšího prostředí má vliv na výchovu a postupně přináší výsledky (Přadka, 1999).

Hlavní východiska Bosca:

- Skutečným otcem je ten, který se stará, chápe a je citlivý a obětavější k problémům svých svěřenců než kterýkoli skutečný otec.
- Zásada Bosca byla, že je důležitější prevence před represí ve výchově. Trest a represe odcizuje chovance od vychovatele. U vychovatele a svěřence musí existovat spojitost v zájmech.
- Princip radosti. Výchova a její náležitosti mají být propojené s radostí.
- Princip pomoci. Základ života ve společenství je pomáhat si.
- Pedagogika citu a praxe. Vychovatel je se svými svěřenci neustále. Vychovává, učí, těší se s nimi. Přípravuje je pro život a práci (Přadka, 1999).

Hlavní východiska Setona:

- V mimoškolní výchově je to první rekreační program, reagující na tehdejší společenské podmínky spojené s industrializací a urbanizací.
- První zájem o ekologii. Počátek uvědomování si ohrožení přírody. Zakládání národních parků.
- Využití etnografického materiálu. Způsob života „ideálního Indiána“ seřazený do výchovného systému, kde se uplatňují mravní a náboženské zásady.
- Souvislost s americkými filozofickými a psychologickými proudy ovlivňující tehdejší pedagogiku. Tyto zásady jsou doposud rozvíjeny nejen v Americe, ale i v Evropě.
- Je to první systém týkající se mimoškolní výchovy (Přadka, 1999).

1.3 Cíle výchovy

Podle Průchy, Walterové, Mareše (1995) lze získat výchovou ideální a žádoucí vlastnosti člověka. Podle Jůvy (1994, s. 40) je hlavním cílem výchovy „plný rozvoj lidské osobnosti“. Read (1967) předpokládá, že hlavním cílem výchovy je napomáhat vývoji individuality každého člověka a současně tuto individualitu uvádět v soulad s organickou jednotou společenské skupiny, k níž toto individuum náleží. Podle autora je v tomto procesu velmi důležitá estetická výchova. Podle Grecmanové, Holoušové, Urbanovské (1999) cíl výchovy úzce souvisí s obsahem výchovy.

1.3.1 Funkce cílů výchovy

Blížkovský (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) uvádí, že cíle výchovy mají funkce:

- orientační a anticipační,
- motivační a stimulační,
- regulační,
- realizační.

1.3.2 Klasifikace cílů výchovy dle Kádnera

Kádner (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) roztřídil cíle výchovy na:

- individuální a sociální,
- materiální a formální,
- obecné a odborné.

Dále pak Kádner (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) uvádí další klasifikaci. Zde se zabývá jednostrannými formulacemi výchovného cíle:

- Národní cíl – škola by měla být národní svou organizací, látkou a celým duchem a měla by přihlížet k národním zřetelům pěstování rodného jazyka, národní poezie, umění, vlastivědy.
- Náboženský cíl – objevoval se ve středověku, v období reformace a protireformace, také u Pestalozziho, Herbarta, Fröbela, i v novodobých proudech.
- Etický cíl – objevuje se už v antice, dále pak u Komenského, Locka, Rousseaua, Montaigneua, kde byla mravní výchova ceněna velmi vysoko, výše než rozumová. Zato Herbart shledal mravní výchovu jako rovnocennou s výchovou rozumovou.
- Politický cíl – Kádner zde zdůrazňuje, že pokud by o stanovení výchovného cíle rozhodoval výlučně stát nebo církev, hrozilo by nebezpečí byrokratismu, stranické a národní výlučnosti. Proto tomu tak nemůže být.
- Všelidský (humanitní) cíl – je příliš široký a abstraktní, proto se musí doplnit ideou národní.
- Harmonický cíl – harmonické a souměrné pěstění tělesných a duševních schopností.
- Kulturní cíl – je to pouze zlomek celkového výchovného cíle.
- Utilitaristicky zaměřený cíl – jednostranný utilitarismus sebou nese mravní a estetické újmy.
- Naturalistický cíl – přirozená výchova by měla nechat působit pouze přírodu. Avšak Kádner uvádí, že by to znamenalo vracet se na stupeň nevzdělaného člověka.
- Fylogenetický cíl – opírá se o biologické poznatky.

1.3.3 Klasifikace cílů výchovy dle Blížkovského

Podle Blížkovského (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) mohou být cíle výchovy zaměřeny k různým účelům a jejich rozdělení vychází z mnoha kritérií. Každé členění je jen relativní.

Rozdělení výchovných cílů dle Blížkovského (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) z hlediska:

- subjektivně-objektivních vztahů → vnější, vnitřní,
- obsahu → celkové, dílčí,
- rozsahu → obecné, konkrétní, jedinečné,
- pedagogického řízení → strategické, taktické, operativní,
- hierarchie → nadřazené, podřazené,
- závaznosti → obecně závazné, výběrově závazné, nezávazné,
- realizovatelnosti → nerealizovatelné, obtížně realizovatelné, reálné, snadno uskutečnitelné,
- náročnosti → maximální, optimální, minimální,
- časové náročnosti → blízké, střední, vzdálené,
- přizpůsobenosti konkrétním podmínkám výchovy → standardní, přizpůsobené aktuálním zvláštnostem.

1.3.4 Další klasifikace výchovných cílů

Individuální a sociální cíle

Výchovné individuální a sociální cíle tvoří základní alternativu. Individuální výchovný cíl usiluje především o osobní rozvoj jedince a jeho uplatnění. Toto zaměření výchovy najdeme u Locka, Rousseaua, Spencera a významné je také pro reformní pedagogiku 20. století. Sociálním cílem rozumíme zapojení člověka do společnosti, aby mohl uvědoměle a odpovědně plnit své sociální role. Tento výchovný cíl zdůrazňovali již antičtí filozofové Platón a Aristoteles. Sociální aspekt výchovy vyzvedl Komenský (Jůva, 1994).

Důležité je, abychom při výchově dosáhli rozvoje jedince, který se uplatní při plnění společenských úkolů (Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999).

Obecné a specifické cíle

Jůva (1994) uvádí, že obecné cíle (plný a mnohostranný rozvoj jedince) a specifické cíle (osvojení konkrétních vědomostí, dovedností a návyků) sledujeme při každé výchovné činnosti. Podle Grecmanové, Holoušové, Urbanovské (1999) jsou specifické cíle speciální konkretizací cílů obecných.

Materiální a formální cíle

Materiální (informativní) výchova se orientuje na osvojení konkrétní učební látky. Formální (formativní) koncepce výchovy se zaměřuje na rozvoj schopností; učební látku lze chápat jako prostředek formativního rozvoje jedince. Průkopníkem formativní orientace výchovy byl J. H. Pestalozzi, který kritizoval tradiční materiální orientaci výchovy (Jůva, 1994).

Adaptační a anticipační cíle

Grecmanová, Holoušová, Urbanovská (1999) uvádí, že adaptační cíle vedou jedince k přizpůsobení stávajícím podmínkám, tj. ekonomice, kultuře, přírodě. Anticipační cíle orientují jedince k potřebám budoucí společnosti. Také křesťanská výchova má anticipační charakter, vychovává pro život posmrtný (Komenský).

Teoretické a praktické cíle

Teoretické cíle mají těžiště v systému vědomostí. Podstata cílů praktických je v rozvoji kvalitních dovedností a návyků jedince. Pedagogika odmítá ve výchově jak jednostranný teoretismus, tak také jednostranný praktikismus (Jůva, 1994).

Autonomní a heteronomní cíle

Podle Grecmanové, Holoušové, Urbanovské (1999) si autonomní (vnitřní) cíle stanoví jedinec sám podle své potřeby a vůle. Heteronomní (mnohdy vnější) cíle určují jiní činitelé, to může být stát, skupina, vychovatel, rodiče apod.

Výukové cíle

Grecmanová, Holoušová, Urbanovská (1999) uvádí, že výukových cílů má být dosaženo prostřednictvím výuky. Dělí se na výukové cíle:

- Vzdělávací (kognitivní) → zde patří znalost, porozumění, analýza, syntéza, aplikace, hodnotící posouzení, a jde v nich o osvojování intelektových dovedností a poznatků.
- Výchovné (afektivní) → zde patří reagování, vnímavost, integrování hodnot, oceňování hodnoty, integrace hodnot v charakter, a jde v nich o osvojování postojů, tvoření hodnotové orientace.
- Výcvikové (psychomotorické) → zde patří imitace, manipulace, koordinace, zpřesňování, automatizace, a jde v nich o osvojování psychomotorických dovedností, tj. řeč, psaní, manipulace.

1.4 Složky výchovy

Složky výchovy se orientují na intelektuální, estetickou, pracovní, etickou a tělesnou stránku člověka (Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999). Jednotlivé složky výchovy se navzájem prolínají, doplňují a integrují.

Podle Kohoutka a kol. (1996) nesmí být při výchově podceňovaná složka rozumová, pracovní a polytechnická, mravní, estetická a tělesná.

1.4.1 Rozumová výchova

Podle Grecmanové, Holoušové, Urbanovské (1999) poskytuje rozumová výchova vědomosti a dovednosti v oblasti jazykové výchovy, přírodních, společenských a technických věd, vytváří základy pro získání dalšího odborného růstu, rozvíjí poznávací schopnosti a touhu po dalším vzdělávání a sebevzdělávání. Pro rozumovou výchovu je důležitá jazyková a vědecká složka. Rozumová výchova se uskutečňuje prostřednictvím školní, mimoškolní i rodinné výchovy. Krejčí (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999) uvádí, že cílem rozumové výchovy je rozvíjet logické myšlení, učit žáky užívat poznávací postupy v praxi, umět argumentovat, učit žáky rozhodovat, překonávat překážky při praktické činnosti apod.

1.4.2 Mravní výchova

Grecmanová, Holoušová, Urbanovská (1999) uvádí, že mravní výchova patří mezi nejsložitější složky výchovy. Zabezpečuje totiž důležitou součást rozvoje osobnosti. Podle Komenského (in Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999, s. 111) „je jejím cílem svobodný mravní charakter na základě národního vědomí, mravního přesvědčení, lásky k pravdě, bližnímu, k práci.“

1.4.3 Pracovní výchova

Hlavním cílem pracovní výchovy je formování vztahu k práci (pracovní morálka) a poskytování technických vědomostí, dovedností a návyků (pracovní kvalifikace). Pracovní výchova pomáhá jedinci v rozhledu ve stále složitějším výrobním systému a usnadňuje mu začlenění do povolání na základě jeho sklonů, zájmů, vychovává ho k šetrnosti a pěstuje u něho ekonomické myšlení (Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999).

1.4.4 Estetická výchova

Cílem estetické výchovy je naučit jedince správně vnímat, chápat a citově prožívat a podle jedince individuálního nadání také hodnotit krásu v uměleckých dílech. Tato výchova rozvíjí myšlení, řeč, fantazii a činnost smyslových orgánů jedince (Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999).

1.4.5 Tělesná výchova

Tělesná výchova především upevňuje zdraví. Zajišťuje jak zdravý vývoj jedince, tak i odpočinek po práci a radost ze života. Dále také rozvíjí kladné vlastnosti jedince, připravuje člověka k branné způsobilosti, rozvíjí logické myšlení a poznávací schopnosti. Úkolem tělesné výchovy je také např. naučit jedince tomu, aby se tělesná výchova stala pravidelnou součástí jeho života v podobě pohybové rekreace ve volném čase, zájmového pohybového sportu apod. Pravidelná (přiměřená) pohybová aktivita má význam jako prevence před onemocněním. A i oslabeným a nemocným jedincům se doporučuje tělesná výchova ve formě zvláštní tělesné výchovy a léčebné tělesné výchovy (Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 1999).

1.5 Rodinná výchova

Podle Opatřila (in Grecmanová a kol., 2003) je rodina svazek dvou rovnoprávných partnerů. Je to vlastně společenská jednotka, která představuje soubor specifických vztahů mezi mužem a ženou, dále také mezi rodiči a dětmi a rodinou a společností.

Funkce rodiny dle Grecmanové a kol. (2003):

- biologicko-erotická,
- ekonomicko-zabezpečovací,
- emocionální,
- výchovná → cílevědomé, záměrné a dlouhodobé působení rodiny na děti (nebo jiné členy rodiny). Toto působení vede k jejich všestrannému formování.

Rodina je místem, kde se dítě poprvé setkává s výchovou. Mezi nejbližší členy rodiny patří především matka, později otec a sourozenci. Dítě si utváří své postoje a návyky podle citových projevů a chování členů rodiny (Mojžíšek, 1986). S přibývajícím věkem dítěte je výchova pro rodiče stále komplikovanější. Není pro ně snadné, zejména v době dospívání, nalézt správný vztah k dětem. Rodiče mohou působit v roli kamarádů, nebo na druhé straně vystupovat jako autorita (Grecmanová a kol., 2003).

1.5.1 Autoritativní výchova

Autoritativní výchova dle Grecmanové a kol. (2003):

- je přísná autoritativní výchova rodičů k dětem,
- brzdí rozvoj samostatnosti dítěte,
- narušuje vzájemné citové vazby mezi rodiči a dětmi,
- dítě působí zakřiknutě, bývá ustrašené nebo naopak agresivní,
- nepřiměřené užívání trestů.

Podle Corrella (in Mojžíšek, 1986) dítě autoritativní výchova podrobuje. Zatímco aktivní dítě vzdoruje nebo se brání únikem z domova, tak pasivní dítě hodnotí každý neúspěch jako svůj osobní přestupek a utíká do snění.

1.5.2 Liberální výchova

Liberální výchova dle Grecmanové a kol. (2003):

- je velmi shovívavá výchova,
- má nízké požadavky na dítě,
- děti mají hodně svobody, často vysoké sebevědomí, frustrační toleranci, problémy s plněním povinností,
- vede k ovládnutí rodičů dětmi.

Mojžíšek (1986) uvádí, že liberální výchova dítě rozmazluje. Rodiče nedovedou dětem odeprít žádné přání, a dítě pak rodiče ovládá. Toto dítě pak hledá rozmazlování i ve škole a když se mu nedostává, tak vzdoruje, projevuje se u něj nekázeň, agresivita, nejistota, mizí sebedůvěra.

Nelze doporučit ani jednu z uvedených druhů výchovy. Rodiče by měli mít přirozenou autoritu, tzn. umět dítě ukáznit bez neustálého rozkazování a zakazování. Důležitá je snaha o svobodný rozvoj dítěte a jeho respektování pravidel, na kterých jsme se dohodli. Kamarádství se nedá ztotožnit s rodičovstvím, protože rodičovství je hodnotově na vyšší úrovni (Grecmanová a kol., 2003).

1.6 Školní výchova

Školní výchova se začala utvářet v době, kdy se lidé začali formovat ve větší celky a bylo odhaleno tajemství písma. Vedle rodiny se školní výchova stala dalším důležitým střediskem výchovy (Grecmanová a kol., 2003).

Podle Grecmanové a kol. (2003) je škola výchovná instituce s komplexním mechanismem pravidel. Podílí se na harmonickém rozvoji člověka. Tato instituce se stále vyvíjí s rozvojem společnosti a změnami požadavků na výchovu a vzdělání. V 1. polovině 20. století dochází ke snaze o reformu školy. Školám bylo například vytýkáno:

- nedostatečné až chybějící spojení školy se životem,
- nadměrné množství vyučovací látky, a tedy přetěžování žáka,
- autoritativní postavení učitele,
- nedostatečný zřetel na individualitu žáka,

- nesprávné hodnocení výchovně vzdělávací práce apod.

Nové myšlenky byly spojeny s vlivem Spencerova pozitivismu (idea praktického vzdělání). Ve 20. století výchovu a vzdělání v Evropě a v Sovětském Svazu výrazně ovlivnila americká pragmatická filozofie, pragmatická pedagogika a pedagogický instrumentalismus. Pragmatická filozofie označuje výchovu jako neustálý proces přestavby a přepracovávání zkušenosti. O pragmatické pedagogice se tedy hovoří jako o progresivní výchově. Ta by měla sloužit jak k osobnímu rozvoji jedince, tak také rozvoji celé společnosti. Do popředí školní výchovy bylo postaveno také úzké spojení s běžnou praxí. Díky praktické pracovní činnosti žáci získávali zkušenosti a současně se učili. Elen Keyová a Marie Montessoriová také patří mezi významné představitele reformismu. Vytýkaly škole mechanický způsob učení. Snažily se vytvořit činnou, aktivní, tvořivou a pracovní školu (Grecmanová a kol., 2003).

1.7 Výchova a sebevýchova

Podle Grecmanové, Holoušové, Urbanovské (1999, s. 58) „každá sebevýchova předpokládá dovednost samostatně hodnotit své chování a srovnávat je s jiným, které je stanoveno jako vzor a opírá se o schopnost sebeuvědomování, sebepoznání a sebekoncepcie, sebekritiky.“ Sebevýchovné tendence se u člověka objevují již kolem třetího roku života. Tehdy si dítě začne uvědomovat své já. Více rozvíjet se začínají v pubertě, adolescenci a dospělosti. Při sebevýchově se vychovávaný jedinec stává vychovatelem sebe sama.

1.8 Výchova ve volném čase

Kromě rodiny a školy se na realizaci výchovného procesu podílí i různé instituce, tedy zařízení, která mají ve společnosti svou funkci (Grecmanová a kol., 2003).

Grecmanová a kol. (2003) uvádí, že instituce pro volnočasové aktivity jsou takové instituce, které se podílí na formování dětí a mládeže prostřednictvím:

- výchovy ve volném čase,
- výchovy k volnému času – ta zahrnuje motivaci dětí a mládeže k vhodným činnostem, osvojení potřebných vědomostí a dovedností, výchovu odpovědného uživatele volného času.

Výchova ve volném čase a výchova k volnému času slouží k rekreaci, zábavě a rozvoji osobnosti jedince. Mezi volnočasové instituce zahrnujeme školu, školská a mimoškolská zařízení. V první řadě mají výchovné a vzdělávací cíle (Grecmanová a kol., 2003).

2 VOLNÝ ČAS

2.1 Pojem čas

Čas je pojem, který byl v historii různě vnímán. Aristoteles čas vnímal jako počítaný pohyb vzhledem k „před“ a „po“. Plotinos se na čas díval jako život duše v pohybu. Sv. Augustin si za pojmem čas představoval, že nemůže být nic jiného než rozpětí. Patočka vnímal čas jako jednotnou funkci očekávání, zadržování a pozorování jsoucna (Hodaň, Dohnal, 2005).

Každý vnímá čas po svém. Zemědělec čas chápe ve vztahu k ročnímu období. Střídání ročního období a střídání dne a noci bylo měřítkem času. Postupem doby bylo potřeba přesnější měření. Tak byl vytvořen začátek a konec, vznikla délka času a ten můžeme vyplnit naší aktivitou. Většina z nás se na čas dívá z praktického pohledu. Díváme se na čas jako na něco, co máme nebo nemáme k dispozici. Čas je jako na prostor, ve kterém vykonáváme nějakou činnost nebo prostor, který nevyplníme činností (Hodaň, Dohnal, 2005).

Hodaň, Dohnal (2005) definují čas jako:

- pojem, který vyjadřuje nekonečnost, neohraničenost,
- byl, je a bude bez ohledu na nás,
- čas byl zaveden, abychom mohli strukturovat naši činnost.

Sociologickým pojetím času je, jak uvádí Šubrt (in Hodaň, Dohnal, 2005), studie, kde autor říká, že vlivem výchovy a vzdělání, kterých se nám dostalo, chápe většina z nás čas jako něco, co je ryze kvantitativní, bez vlastností, rovnoměrné a pravidelné a neměnné, plynoucí.

2.2 Volný čas

„Volný čas představuje sumu činností, kterým se jednotlivec věnuje podle vlastní libovůle, aby si odpočinul, zotavil, rozvíjel svou účast ve společenském životě, svou informovanost vzděláním poté, co se uvolnil od pracovních rodinných a společenských povinností, závazků“ (Veselá, 2006, s. 108).

Podle Veselé (2006) je volný čas zbytek prostoru, který má člověk jen pro sebe, nemá žádné povinnosti a sám se rozhoduje, jak volný čas stráví.

Němec (2002) zahrnuje pod pojmem volný čas odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost, vzdělávání, ke kterému nás nikdo nenutí a dobrovolnou společensky prospěšnou činnost. Specifickou zvláštností je potřeba pedagogického ovlivňování volného času u dětí a mládeže z důvodu nedostatku zkušeností a poznatků proto, aby se správně orientovaly v různých oblastech zájmové činnosti. Nutná je nenásilnost a citlivost při výběru aktivit a pestrá nabídka.

Klapilová (1996) chápe volný čas jako dobu, kdy člověk nevykonává pracovní a společenské povinnosti ani závazky, včetně závazků jak k rodině, tak i k sobě samému ve smyslu uspokojování primárních potřeb. Rozlišuje 2 roviny pedagogického ovlivňování volného času, a to:

- výchova ve volném čase,
- výchova k optimálnímu využití volného času.

Většina definicí volného času vychází z formulace Dumazedierovy. Volný čas chápe jako komplex aktivit, která nesouvisí s prací, a kterou se zabývá z vlastní vůle, aby si odpočinul, pobavil nebo se zdokonalil v činnostech (Hodaň, Dohnal, 2005).

Grecmanová (2003) volný čas chápe jako časový prostor, v němž se relativně svobodně uplatňují naše potřeby, zájmy a sklony nebo se člověk rekreuje.

Slepičková (in Hodaň, Dohnal, 2005) uvádí, že volný čas je doba nebo časový úsek, kde je jedinec zproštěn povinností a věnuje se činností dle vlastního rozhodnutí, které jej baví, má z nich radost, přináší mu uspokojení, někdy i obavy a pocit úzkosti.

Spousta (in Hodaň, Dohnal, 2005) chápe volný čas jako čas zbytkový, který nám zůstane po splnění pracovních povinností.

Filipcová (in Hodaň, Dohnal, 2005) volný čas chápe jako možnost volby, kdy se člověk může rozhodnout, může ale nemusí.

Piepper (in Hodaň, Dohnal, 2005) přirovnává volný čas k vnitřnímu stavu duše.

2.3 Historie volného času

Volný čas je pojem, o kterém se vědělo již v antické společnosti. Je zřejmé dle dochovaných skutečností, že jako první vymezil pojem volný čas Aristoteles, který žil v době, kdy řecká společnost nabývala velkého rozvoje v oblasti obchodu, vědy a kultury, řemesla a stala se důležitým mezníkem v rozvoji evropské civilizace. Bylo to období, kdy bylo preferováno filozofování nad rukodělnou prací. Pro Aristotela je vrcholem blaha rozjímání, které vede k samostatnosti, moudrosti a slasti právě pro svou vnitřní hodnotu, která nesměřuje k žádnému určitému cíli. Rozjímání je realizováno ve volném čase, který je nazýván „scholé“. Řeky byl volný čas považován za míru lidského štěstí. O rozjímání píše Aristoteles v „Etice Nikomachově“, kde rozjímání připisuje nejvyšší hodnotu jako blažené činnosti. Odmítá nejen fyzickou práci, ale i hru, zábavu a politickou činnost. Čas chápe jako čas na čtení veršů, setkávání se s přáteli, poslouchání hudby a rozumování. Je to čas určený k filozofování a na řešení vážných věcí. Nesouvisí s lenošením, nicneděláním. Je zajímavé, že výraz „scholé“ se neprosadil v evropské civilizaci jako pojem pro volný čas, ale právě naopak. Tento výraz je kořenem pro školu, místo, kde se člověk musí učit. Aristoteles lidem říká, že volný čas slouží lidem k zdokonalování, ke stálému zvyšování svých schopností, což bylo důležité z hlediska volitelnosti. Občané si chtějí zvolit ty nejlepší, což má blahodárný význam pro obec (Hodaň, Dohnal, 2005).

U Platona se v jeho zákonech nachází souvislost mezi prací a volným časem. Odděluje se zde volný čas, lenošení od sféry práce a výroby. Tento model přetrvává i v dnešní době (Hodaň, Dohnal, 2005).

O volný čas se zajímá i Seneca (4 př.n.l.-65 n.l.). Ten napsal traktát „O volném čase“, „O krátkosti života“ a „O duševním klidu“, kde důraz je kladen na filozofii, která je pro člověka přínosnější než moc a bohatství (Veselá, 2006).

Volný čas ve středověku byl vnímán jako čas na rozjímání u motliteb, čas na zábavu, hry a tance. Dominantní postavení v tomto období má církev s její ideologií, formující většinovou kulturu a prosazující jinou koncepci volného času, kde se snaží prosadit asketický vztah k životu. Tomáš Akvinský (1225-1546) si představuje, že rozjímání je příprava na posmrtný život. Ve středověku se pohlíželo na volný čas tak, že vše pozemské je hříšné a člověk se má stydět za své hříšné potřeby (Hodaň, Dohnal, 2005).

Pozdní středověk je ovlivněn měšťanstvem. Ve 14. a 15. stol. došlo ke znovuobjevení antických myslitelů formováním základních humanistických idejí (Veselá, 2006).

Renesance bylo období, kde se cenila píle a pracovitost a volný čas byl potlačen. Renesanční myslitelé varovali před zahálkou a leností a oslavovali práci. Giordano Bruno (1548-1600) prohlašoval, že prací se stává odpočinek morálně důstojným. Luther (1483-1546) a kalvinisté dotvářeli názor na práci a volný čas tím, že práce se má týkat každého člověka, čímž potíral mnišství a žebrotu. Aby byl člověk vyvolen a spasen, musí podle Kalvínova učení vykonávat dobré skutky a dobře pracovat (Hodaň, Dohnal, 2005).

Práci jako základ života rozvíjí anglická klasická ekonomie. Adam Smith (1724-1790) v „Pojednání o bohatství národů“ zdůrazňuje, že práce je potřebná k vytvoření množství věcí, které národ spotřebuje. Charles Fourier (1772-1837) snil o režimu radostné práce. Snil o vytvoření nového harmonického společenského řádu. Podle něj veškerá zábava, rozptýlení, odpočinek tvoří jednu hodinu denně. Rozjímání, svobodná vůle a soukromí zmizely. Navíc je zde málo času na spánek, poněvadž hygiena a denní zaměstnání zabraňují únavě z práce. Člověk si vystačí s krátkým spánkem. Thomas Moore (1478-1535) popisuje v „Utopii“ šestihodinovou pracovní dobu. S volným časem může člověk nakládat podle svého uvážení. Thomasso Campanella (1568-1639) ve „Slunečním státu“ požaduje dokonce jen čtyři hodiny práce a ve volném čase se má člověk věnovat studiu, rozhovorům, čtení, psaní, procházkám a rozvíjení tělesných a duševních vloh. Zakázáno je hrát v kostky, šachy a další hry, u kterých se sedí. Karel Marx (1818-1883) objasňuje problematiku volného času v „Rukopisech“, kde popisuje kapitalismus a jeho vztah k strukturaci a organizaci času. Měl podíl na zrušení rolnického cyklického času a jeho nahrazení lineárním časem. O práci mluví jako o povinnosti a o volném čase jako o říši svobody. Člověk se musí věnovat práci, aby pak mohl mít volný čas a taktéž naopak člověk musí ve volném čase odpočívat, aby pak mohl pracovat (Hodaň, Dohnal, 2005).

Významný sociolog zabývající se časem byl E. Durkheim (1858-1917). Děлил čas na individuální a sociální. P. Sorokin (1889-1968) a R. K. Merton zavedli kategorii sociální čas, který je položen do protikladu kvantitativnímu času. A. Schülca (1899-1959) byl představitel fenomenologie a rozvíjel Husserlovy úvahy o čase. V sedmdesátých letech minulého století se mluvilo o společnosti volného času, společnosti blahobytu. V. G. von Blücher měl za to, že lidé vidí smysl života ve volném čase a takto řeší problém odcizenosti práce. Volný čas se stal středem pozornosti od 2. pol. 20. století, kdy vznikla disciplína sociologie

volného času. Je to teoreticko-empirická disciplína, zabývající se množstvím, možnostmi a různými formami trávení volného času u různých skupin obyvatel v závislosti na profesi, vzdělání, pohlaví, věku, zdravotního stavu a dalších faktorů. J. Dumazedier (1915) je považován za klasika v řešení problematiky volného času. Poukazoval na skutečnost, že se klade velký důraz na analýzu činností ve volném čase a nedostatečná pozornost je kladena na teoretickou stránku volného času. Dumazedier vytyčil specifické charakteristiky volného času. Rozdělil volný čas a mimopracovní dobu. Do mimopracovní doby podle něho nepatří čas strávený dojížděním na pracoviště. Volný čas je část mimopracovní doby, kam ještě patří osobní potřeby a povinnosti (Hodaň, Dohnal, 2005).

2.4 Cílové funkce volného času

Opaschowski (in Vážanský, Smékal, 1995) předložil osm potřeb z moderního výzkumu volného času, kterými vystihl aktuální požadavky společnosti. Poukázal, jak jsou závislé na sobě a zdůraznil jejich pořadí:

- Potřeba zotavení, zdraví, osvěžení a dobrého pocitu (rekreace).
- Potřeba vyrovnání, potěšení a rozptýlení (kompenzace).
- Potřeba poznání a učebního podněcování a dalšího učení (edukace).
- Potřeba klidu, pohody, sebevědomí a rozjímání (kontemplace).
- Potřeba sdělení, družnosti a kontaktu (komunikace).
- Potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin (integrace).
- Potřeba účastenství, sociálního pojetí a angažovanosti (participace).
- Potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě (enkulturace).

Zatímco rekreace, kompenzace, edukace a kontemplace představují spíše individuální funkce, tak komunikace, integrace, participace a enkulturace funkce všeobecné (Vážanský, Smékal, 1995).

2.5 Úkoly volnočasové politiky

Volný čas nám zasahuje do oblasti:

- Společenské, kde se jedná o zlepšení kvality života, seberealizaci.
- Hospodářské, kde se soustředíme na blahobyť jedince a společnost.

- Prostředí, kde nás zajímá zajištění ekologické stability (Vážanský, Smékal, 1995).

2.6 Volný čas a jeho užití

2.6.1 Dělení volného času

Od předkapitalistické podoby se volný čas, vytvořený kapitalismem, liší třemi zásadními vlastnostmi:

- je všeobecný,
- je v protikladu k pracovnímu času,
- je individuální (Veselá, 2006).

Hodaň, Dohnal (2005) uvádí rozdělení volného času:

- Optimistický – volný čas je zde chápán jako smysl a cíl života.
- Pesimistický – obrací pozornost na negativní stránky.
- Realistický – hodnotí význam volného času a možnost jeho zneužití.

Veselá (2006) člení volný čas z pohledu sociologie na pracovní a vázaný, čímž se chápe např. dojíždění a volný čas.

Dumazedier rozdělil funkce volného času na tři části:

- odpočinek,
- rozptýlení,
- rozvoj osobnosti.

Dumazedier rozčleňuje převládající činnosti ve volném čase do kategorií:

- činnosti manuální,
- činnosti fyzické,
- činnosti estetické,
- činnosti intelektuální,
- činnosti sociální,

- dnes je možná i varianta spotřební (Hodaň, Dohnal, 2005).

Veselá (2006) dělí volný čas po 2. světové válce do tří skupin:

- 1. etapa (50.-60. léta) – životní styl se soustředil na práci, volný čas byl opakem. Na tomto základě se hlavní funkcí volného času stává rekreace, odpočinek a oddech sloužící k načerpání sil.
- 2. etapa (70.-80. léta) – chybí ostrá vyhraněnost volného času a práce. Volný čas je využíván i k zábavě a požitku. Vzniká síť pionýrů a další zájmové kroužky technické, přírodovědecké a turistické. Práce a volný čas se v socialistické společnosti stávají objektem plánování a kontroly. Volný čas se stává znakem konzumu.
- 3. etapa (90. léta) – mizí hranice mezi prací, částečně volným nebo nutným časem a volným časem. Společnost musí reagovat na nové situace týkající se:
 - emigrantů a běženců,
 - chybějícím zájmem školy o překlenutí hranice mezi povinností a volným časem,
 - part, které se stávají pro děti a mládež zdrojem zážitků,
 - upřednostňování kolektivního způsobu života mladých lidí,
 - komercializace volného času.

2.6.2 Využití volného času související s přírodou

Pohyb, pobyt a různé aktivity ve volném čase pronikají do přírodního prostředí. Jedná se o aktivity krátkodobé nebo dlouhodobé (od vycházek až po putovní). Tyto aktivity mají jednorázovou i pravidelnou frekvenci. Člověk se pohybuje v přírodě různými způsoby. Buď pouze vlastními silami (turistika, plavání) nebo pomocí prostředků (kůň, kolo, motocykl, auto). Tomuto je nutné přizpůsobovat přírodní prostředí. Dobrým příkladem citlivého přístupu k prostředí je budování cyklostezek. Taktéž se budují zařízení zimních sportů šetřící přírodu, což jsou např. lyžařské běžecké, sjezdové nebo slalomové areály doplněné lanovkami. Taktéž vznikají termální lázně a aquaparky. Dále vznikají vlastivědná zařízení např. skanzen zimních sportů. Tradičními se stávají technoparty v přírodním prostředí. Vznikají aktivity vztahující se k přírodě např. Den Země, Zelená stezka – Zlatý list, celostátní kampaň Zachraňme studánky, výroba ptačích budek

a jejich umístování do přírody, fotografická soutěž Pohledy do přírody (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.3 Využití volného času v prostředí, prostorech a zařízeních v obcích a ve městech

Volný čas začali lidé trávit v ulicích měst a dalších prostorech, kde se konají různá sportovní klání např. skok do výšky nebo o tyči na Václavském náměstí. Rozvíjí se taktéž amatérský sport např. košíková, plážový volejbal. Populární se stávají cyklistické aktivity v městském prostředí, s čímž souvisí „Evropský týden mobility“. Historické objekty se začaly používat ke kulturním účelům. Pro oddych a poznávací aktivity slouží zahrady a parky, historická místa i rekreační zóny města. Mezi aktivity ve městech a na vesnicích patří:

- rekonstrukce historických bitev,
- poutí, hradní a zámecké slavnosti,
- kulturní představení (na hradech),
- aktivity spojené s místními tradicemi života a výroby,
- lidové slavnosti,
- aktivity probouzející především emoce (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.4 Role dospělých ve volném čase

Funkce dospělých:

- Stanovují a zprostředkovávají výchovné a vzdělávací cíle aktivit s přihlédnutím k možnostem, potřebám a zájmům dětí a mládeže.
- Účastní se, organizují a jsou partnery při uskutečňování těchto cílů.
- Umožňují u dětí a mládeže najít pozitivní vztah k využívání volného času (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.5 Dospělí podílející se na volném čase

- Účastník volnočasové aktivity je označení pro děti, mládež, a také dospělé, kteří mezi nimi v této době působí, nutná je dobrovolnost.
- Pracovník volného času je dospělý působící v této oblasti jako profesionál.

- Organizátor je dospělý pracovník, který má na starosti organizaci ve volném čase dětí a mládeže.
- Vedoucí je funkce, která je chápána jak v širším významu tak i v konkrétních oblastech volnočasové výchovy.
- Vůdce se dříve uplatňoval ve skautingu, později tento pojem ustoupil do pozadí.
- Vychovatel je profesionální pracovník zařízení volného času. Pojem vychovatel je používán taktéž pro pracovníky nápravných zařízení (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.6 Specializace volného času

V letech 1993-1999 se postupně snížila pracovní doba našeho obyvatelstva. Rozsah průměrné týdenní pracovní doby se snížil z 53,4 na 40 hodin. Lidé mají proto více volného času, a tím dochází k rozvíjení aktivit ve volném čase. Osvědčené aktivity (např. sportovní) se rozšiřují mezi další účastníky obou pohlaví, různého věku, sociálního zaměření a zájmů. Činnosti pronikají do nových oblastí. Vznikají nové požadavky na účastníky. Činnosti jsou čím dál více mnohotvárné, jsou oddychové, zábavné, poznávací nebo rozvíjející zájmy. Specializace a diferenciací je patrná např. u aktivit sportovních jako je malá nebo sálová kopaná či plážový volejbal (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.7 Dynamika v rozvoji volnočasových aktivit

Aktivity ve volném čase jsou součástí vývoje dětí i dospělých. Pomáhají člověka rozvíjet, stabilizovat, obohacovat, kultivovat a orientovat na pozitivní cíle. Rychle se rozvíjí zejména oblast sportovní. Značně se rozvinula domácí a zahraniční turistická mobilita (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.8 Jednotlivec a kolektiv

Osamocení individualista, ale naopak ani člověk, který nezná nic jen to, že kolektiv je vše, jsou extrémy, které nejsou žádoucí v demokratické společnosti. Hlavním požadavkem při výchově dítěte je prostřednictvím volnočasových aktivit rozvíjet individualitu dítěte a zároveň kultivovat jeho sociální vztahy a podporovat jeho odpovědnost k sobě a druhým lidem (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.9 Volný čas a současnost

Volnočasové aktivity v současnosti můžeme zaznamenat, jak uvádí Hájek, Hofbauer, Pávková (2008), i ve velkých obchodních centrech. V centrech si návštěvník může nejen nakoupit, ale může navštívit např. fitness centrum, solárium, dětský koutek a jiné.

Vznikají výukové programy určené dětem a mládeži, jejichž cílem je rozšířit, prohloubit a obohatit učivo všech stupňů škol. Nabídka je zaměřena na různé zájmové aktivity:

- přírodovědné,
- společenskovední,
- technické,
- vlastivědné,
- turistické.

Podle věkových kategorií:

- předškolní věk,
- první stupeň základní školy,
- druhý stupeň základní školy,
- střední škola.

Podle délky průběhu:

- dvouhodinové,
- jednodenní,
- víkendové,
- týdenní.

Podle místa konání:

- v místnosti,
- na zahradě,
- v přírodě.

2.6.10 Pedagogika zážitků

Pedagogika zážitků nám zajišťuje dobrovolný vstup a následné prožití napětí, rizika a nebezpečí. Zážitková pedagogika je jeden z proudů reformní pedagogiky. Charakteristické rysy pedagogiky zážitků jsou:

- V prostředí, které je chudé na podněty, získávat racionální a emocionální zkušenost, která nám umožňuje svobodné jednání.
- Spojit tyto zkušenosti s životní skutečností a její interiorizace jedincem.
- Pohotové jednání na reálné situace.
- Učit se sociálnímu jednání a následně správně reagovat na případné skupinové konflikty.
- Možnost získání nové neobvyklé zkušenosti.
- Učit se řešit nové neobvyklé situace.
- Velký význam má kolektivní práce ve skupině, společné řešení úkolů, kde není soutěživost a konkurence.
- Účast na těchto aktivitách nám zajišťuje samostatně jednat, emocionální prožívání, vytváří v nás schopnost překonávat překážky.

Jsou to aktivity přitažlivé zejména pro mladé lidi (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2.6.11 Mimoškolní výchova

Mimoškolní neboli mimoškolní výchova je výchovná činnost, která je organizovaná mimo školu. Děti a mládež navštěvují například Domy dětí a mládeže, Junák, Domy ekologické výchovy, Centra volného času apod. (Němec a kol., 2002).

Hájek, Hofbauer, Pávková (2008) vymezují výchovu mimo vyučování těmito znaky: probíhá mimo povinné vyučování, mimo vliv rodiny, ve volném čase a je institucionálně zajištěna. Rozlišujeme mimotřídní a mimoškolní výchovu. Mimotřídní výchova znamená výchovné působení mimo povinnou výuku, např. školní družiny. Mimoškolní výchova se týká výchovného působení jiných institucí než škol, např. domovy mládeže. Pojmy mimotřídní a mimoškolní výchova se již příliš nepoužívají, výstižnější je podle těchto autorů termín výchova mimo vyučování.

Existují různé instituce, které vytvářejí podmínky pro realizaci cílů výchovy mimo vyučování. Jsou to například školní družiny, které se zaměřují na práci s mladšími dětmi

na prvním stupni základní školy. Důležitá je jejich sociální funkce. Školní družiny se totiž starají o bezpečnost dětí, zatímco jejich rodiče jsou v zaměstnání. Další významná funkce je výchovně – vzdělávací. Děti se zde zaměřují na pohybové aktivity a různé zájmové činnosti. Další institucí jsou školní kluby, které jsou určeny starším dětem na druhém stupni základní školy. V současné době tyto kluby ubývají zejména vzhledem k ekonomickým problémům škol. Dále to jsou střediska volného času dětí a mládeže, kde se realizují specializované zájmové činnosti pod odborným vedením pedagoga. Jsou určeny všem věkovým kategoriím. Pak existují také dětské domovy. Jsou to zařízení ústavní výchovy pro děti do 18 let z rodin, které se nemohou z různých důvodů o dítě postarat. Tyto instituce se zaměřují například na hodnotné využívání volného času žáků. Mezi další instituce patří domovy mládeže, které slouží jako ubytovací a výchovné zařízení pro středoškoláky, základní umělecké školy pro jedince se schopnostmi v estetické oblasti, jazykové školy, které vyučují cizí jazyky nebo také církve a náboženská společenství (Němec a kol., 2002).

2.7 Způsob trávení volného času

Způsob, jakým trávíme volný čas, je závislý na:

- pohlaví – trávení volného času u mužů a žen je jiný,
- věk – každý věk má svá specifika trávení volného času, liší se u dětí, mládeže, dospělých a starších lidí,
- zdravotní stav – trávení volného času se liší u zdravých a nemocných,
- rodinný stav – různý způsob trávení volného času u svobodných, ženatých, vdaných,
- povolání – závislost na směnném provozu,
- vzdělání – náročnost trávení volného času se odvíjí od vzdělání; vyšší vzdělání – vyšší náročnost,
- bydliště – trávení volného času je odlišné na vesnici a ve městě,
- materiální zajištění jedince – podle toho co vlastní (auto, motocykl),
- roční období – trávení volného času je odlišné na jaře, v létě, na podzim a v zimě,
- pracovní den a volný den se taktéž liší v trávení volného času,
- jaké hodnoty člověk vyznává,
- rodinná atmosféra,

- závislost trávení volného času na úrovni společnosti, ve které člověk žije, a také na jeho kulturní úrovni (Veselá, 2006).

„Podle způsobu trávení volného času vymezujeme typologii člověka:

- člověk konzumně orientovaný,
- člověk sociálně orientovaný,
- člověk esteticky orientovaný,
- člověk teoreticky orientovaný,
- člověk sportovně orientovaný,
- člověk bez zájmů = nudící se člověk“ (Veselá, 2006, s. 120).

2.8 Pohled do budoucnosti

Scénář, který je níže uváděn, se vztahuje k vyspělému průmyslovému světu. Ovšem má dopad i na země střední a možná později i jihovýchodní Evropy. Časovým horizontem je 21. století. Scénář první se orientuje na konzumní životní styl a druhý scénář vychází ze vzniku nové celistvé životní etiky a můžeme ho chápat jako scénář obratu (Vážanský, Smékal, 1995).

2.8.1 Trend ke zlepšení společnosti volného času – scénář první

I když přibývají problémy ve společenské, hospodářské a ekologické oblasti, myšlení a chování lidí se příliš nemění. V politice a ekonomice převládají myšlenková schémata, která se zaměřují na práci a rozvoj a v soukromí je orientace zaměřena na nadbytek, užívání, konzum a mobilitu. Dochází k úbytku pracovních příležitostí a zvyšuje se nezaměstnanost. S postupujícím rozvojem se zvyšuje dělba práce, nepřehlednost pracovního procesu i organizačních struktur. Snahy o humanizaci v pracovním procesu podléhají ekonomickým tlakům. Dochází k negativním jevům na pracovišti, kde se objevuje napětí, stereotyp a dochází k redukci spokojenosti. Životní zájmy se přesunují do oblasti volného času k rodině a do soukromého života. Selhání během všedního dne je nahrazováno nákupem zboží, využíváním služeb, čímž lidé očekávají stupňování štěstí (Vážanský, Smékal, 1995).

2.8.2 Obrat ke společnosti života – scénář druhý

Vzhledem k tomu, že dochází k sociálním, hospodářským a ekologickým krizím, uskutečňuje se změna v hodnotách lidí, dochází k obratu k celistvým formám života. Održené životní funkce práce a volného času mají být spojeny, aby docházelo k uspokojování lidských potřeb a k seberealizaci a k naplňování očekávání v obou sférách. Společnost si uvědomí, že regulovaný ekonomický rozvoj a redukce pracovní doby nám zabezpečí déletrvající funkční způsobilost průmyslově hospodářského systému. Bude snaha jedinci nabídnout práci obsahově bohatší, pestřejší a hlavně uspokojivější (Vážanský, Smékal, 1995).

3 SPORT

Sport je definován jako „všechny formy tělesné činnosti, které prostřednictvím organizované i neorganizované účasti si kladou za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů v soutěžích všech úrovní“ (Zákon o podpoře sportu, 2001).

3.1 Význam sportu na aktivní využívání volného času

Sport je označován nejen jako jedinečná pohybová aktivita a herní situace, ale je i významným sociálním jevem (Sekot, 2006). Bohužel sport ztrácí svůj původní význam. Místo každodenní součásti volnočasových aktivit se stává předmětem divácké pozornosti (Sekot a kol., 2004).

„Sport se stává společenským fenoménem a v moderní společnosti významným prvkem, který se ve vzrůstající míře podílí na vnímání a rozvoji sociální identity v dimenzi lokální, národní, regionální, evropské i globální“ (Sekot a kol., 2004, s. 234).

Aktivita ve volném čase můžeme rozdělit do několika oblastí:

- vzdělávací – základem je rozvíjet osobnostní vlohy a nadání,
- zájmové kroužky – důraz je kladen na zájmy dětí,
- sportovní aktivity – dítě se zde rozvíjí pohybově, ale učí se i životosprávě, tzn. že se rozvíjí nejen tělesně, ale i duševně.

Rodiče jsou důležitým faktorem, který určuje, jakým sportovním aktivitám se jejich dítě bude věnovat. Rodiče plní funkci:

- ekonomickou,
- biologicko-reprodukční,
- výchovnou.

Kromě toho se rodiče starají i o náplň volného času dítěte. Rodiče rozhodují, jakou sportovní aktivitou se jejich dítě bude zabývat. Vyžadují po dětech nepřiměřené sportovní výkony a často očekávají nereálné výsledky.

Zodpovědnost za pohybové aktivity svých dětí se rodiče snaží přenést na učitele. Učitel tělesné výchovy děti ovlivňuje v oblastech zdravé výživy, zdravého životního stylu a snaží se je zaujmout v hodinách tělesné výchovy. Učitel ve škole vše sám nezmůže. Je důležitá spolupráce školy a rodičů.

Sociální status a finanční situace rodiny jsou důležitými faktory při výběru sportovních aktivit. Sociální status rodiny se projevuje v charakteristikách dětí a má značný vliv na jejich trávení volného času. Taktéž se podílí na možnostech jejich sportovního vyžití (Charvát, 2002).

Výchova v rodině ovlivňuje zájmy dítěte. Pokud je rodina sportovně založená, tak i pro dítě se sportování stává samozřejmostí. Se sportem se tedy člověk poprvé setkává v rodině. Rodič především podporuje dítě ve sportování, kde se mu stává:

- vzorem,
- kritikem,
- stimulatorem.

Charvát (2002) uvádí, že vztah ke sportovním aktivitám je ovlivněn i vzděláním rodičů. Ti, kteří nepracují manuálně a mají vyšší vzdělání, vytváří lepší podmínky pro sportování svých dětí. Negativně působí především:

- nedocení pohybových aktivit,
- pohodlnost,
- slabá vůle,
- velký počet dětí v rodině,
- nedostatek volného času,
- nedostupnost sportovních objektů.

Normální tělesný vývoj jedince nám zajišťuje pohybová aktivita. Zdravý vývoj nervového systému je taktéž závislý na přiměřené pohybové aktivitě. Díky sportování dochází k potlačování srdečně cévních onemocnění. Sportování pozitivně ovlivňuje držení těla. To je závislé na svalové hmotě, která se při této pohybové aktivitě utváří. Psychická zdatnost a vytrvalost je taktéž rozvíjena pomocí pohybových aktivit. Rozvíjí se:

- houževnatost,

- soustředěnost,
- odvaha,
- vůle.

Stres je díky sportování vytlačován. Sport nám navozuje pocit pohody (Hodaň, 2002).

3.2 Pedagogické aspekty sportu

3.2.1 Sport a edukace

Sport byl vždy součástí edukace. Edukace (z latinského *educatio* – vychovávání) je podle Sekota a kol. (2004) záměrné a cílevědomé působení na rozvoj osobnosti. Podle Průchy (2005) termínem edukace označujeme souhrnně pojem výchova a vzdělávání.

„Výchova a sport byly vždy pevně spojeny: již od dob antických olympijských her až po tradiční závody veslic dvou nejprominentnějších světových univerzit, Oxfordu a Cambridge, byly sport a soutěžení vždy důležitou součástí výchovy a vzdělání“ (materiál Evropské unie, in Sekot a kol., 2004, s. 213). Ve sportu hraje významnou roli edukátor – vychovatel. Výchova zahrnuje stránku vzdělávací a stránku výchovnou, což je stránka působící na osobnost sportovce.

Sportovní edukace může být:

- Přímá, což je bezprostřední působení sportovního pedagoga.
- Nepřímá, což je působení upraveným prostředím.
- Heteroedukace, to je výchova druhým jedincem.
- Autoedukace, což je sebevzdělávání.

Vztahem mezi sportem a edukací se zabývá pedagogika sportu. Je součástí kinantropologie, která se dělí na kinantropologii biologickou, kinetickou, klinickou, sociokulturní a pedagogickou. Pedagogická kinantropologie souvisí např. s pedagogikou, se školní pedagogikou a didaktikou, s rekreologií (Sekot a kol., 2004). Kinantropologie je nauka o pohybu člověka, věda o člověku v pohybu.

3.2.2 Vliv učitele na žáka

Chromík (in Sekot, 2006) uvádí, že v současnosti je důležité posoudit vliv učitele na vztah žáka k tělesné výchově. Učitel má velmi náročné a zodpovědné poslání. Snaží se v žákovi vyvolat pozitivní vztah k pohybovým aktivitám. Podle Sekota (2006, s. 103) je „výchova k tělocvičným a sportovním aktivitám dnes považována za neodmyslitelnou součást imperativu všestrannosti socializačního procesu na cestě formování plnohodnotné osobnosti žáků a studentů, jejich vlastností a schopností“. Tato výchova by měla vést k plnění povinností ve škole i mimo ni, přispívat k radosti z pohybu, který je zdraví prospěšný, pěstovat harmonické mezilidské vztahy apod. I v rámci mimoškolních aktivit se klade důraz na sport a to zejména proto, aby se zmírnilo riziko toho, že se žák „chytí“ nějaké pouliční party, začne kouřit, užívat alkohol nebo i jiné drogy. Pedagog by měl diferencovaně vychovávat a vzdělávat a hlavně by měl svou vytrvalostí, svědomitostí a rozhodností být osobním příkladem pro své svěřence (Sekot, 2006).

3.3 Sociologické hledisko sportu

Úkolem sociologie sportu je získat přehled o vztazích sportu a společnosti, klást si kritické otázky o fungování sportu v sociálním životě, prozkoumat společenské a kulturní spojitosti sportu. Významným americkým sociologem, který se zabývá sportem, je J. Coakley (Sekot, 2006).

3.3.1 Socializace sportem

Vztah, kde dochází k vzájemnému působení mezi společností a jedincem, nazýváme socializace. Psychologie se zajímá o vztah „socializace – osobnost“, sociologie se zaměřuje na vztah „socializace – společnost.“ Sekot (2002) definuje socializaci jako:

- Proces, kdy se jedinec začleňuje do společnosti, a v němž se mění v kulturní bytost. Jedná se o důležitou přeměnu, tzv. přechod z přírody do lidské kultury.
- Dlouhodobý, celoživotní proces, který začíná učením se základních životních hodnot. Zároveň se utváří sociální vztahy, a postupně se dospívá k životním vzorům.

Sport je důležitým faktorem, který pomáhá k socializaci jedince. Významnou roli hraje zejména v době adolescence u chlapců. Sport je zde viděn jako nezbytná součást při dozrávání v dospělého jedince. U dívek nehraje sport tak významnou úlohu.

Bylo zjištěno, že sport je v době dospívání důležitý k posílení sebedůvěry a kladné odezvy okolí. Lidé potřebují uznání a obdiv. Sport taktéž podporuje soutěživost, která je významnější více u hochů než u dívek. Socializační proces je závislý na příležitostech, mění se v čase a je taktéž závislý na kontaktech s okolím Coakley (2001).

Úspěch ve sportu neznamena ještě úspěch v osobním životě. Sportující člověk bývá uznáván, obdivován, taktéž jsou mu často sportovní úspěchy záviděny. Sport může způsobit i komplikace v osobních vztazích.

„Sport umožňuje vyvíjet nevšední fyzickou zdatnost, ale může zároveň vést k chronickým zdravotním problémům. Sportovní kariéra se mnohdy stává nikoli cílem, ale utilitárním prostředkem ekonomické prosperity a jí odpovídající sumě sociálních rolí“ (Burstyn, 1999, str. 55).

3.3.2 Sociální aspekt sportu

Sport nám dává možnost navazovat kontakty. Sportovní družstva mají podobu primárních sociálních skupin. Sportovci se ve skupině znají, cíl mají společný a vznikají mezi nimi vztahy. Komunikují spolu, uznávají dané normy, které regulují jejich chování ve skupině (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006).

Sportovec, který se nachází ve skupině, se dostává do sociálních vztahů. Záleží na pozici, kterou sportovec zastává, protože ta má rozhodující vliv na to, jakou bude mít sportovec ve skupině moc (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006).

Ve skupině vznikají sociální role. Určují, jak se má člověk ve skupině chovat. Ve sportovní činnosti jsou sociální role charakterizovány sportovci, trenéry a diváky.

U sportovců jsou očekávány vlastnosti v podobě houževnatosti, cílevědomosti, vytrvalosti a soutěživosti. Jak roste sportovní výkonnost, tak rostou i nároky na sportovce. Sportovci jsou sledováni při hře, ale i v osobním životě. Stávají se vzorem pro mladé lidi nejen v oblasti sportu (Paulík, 1986).

U kolektivních sportů jsou kladeny požadavky na hráče v oblasti souhry, součinnosti a spolupráce. Týmová hra se vyznačuje zodpovědností hráče za celý tým. Je to nutná podmínka, jak dosáhnout cíle. Hráč musí číst úmysly soupeře a navíc své záměry přizpůsobit spoluhráčům. Hlavní je podřídit se skupinovému cíli. Na výsledku družstva se podílí také funkcionáři, trenér a asistenti. Zásadní význam má vlastní spolupráce mezi hráči, která je dána interakcí vnitřních i vnějších faktorů (Svoboda, Vaněk, 1986).

I v kolektivních sportech se sportovci snaží prosadit jako individualita. Spolupracuje s kolegy, ale zároveň s nimi soutěží, chce se prosadit. K tomu, aby se jedinec prosadil, potřebuje spoluhráče, musí spolupracovat. Jeho osobní cíle jsou závislé na ochotě spoluhráčů. Spolupráce je závislá na sociální struktuře družstva. Záleží na vztazích mezi členy. Tam, kde převládají pozitivní vztahy mezi spoluhráči, je i spolupráce mezi nimi větší (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006).

Při hře je důležitá komunikace, která má svůj podíl na výsledku. Špatná komunikace mezi hráči nebo špatná komunikace trenéra k hráčům může mít negativní dopad. Naopak kvalitní, stimulující, burcující komunikace může výsledek vylepšit. Komunikace při hře většinou probíhá neverbálně.

O kohezi družstva mluvíme, jestliže hráči upřednostňují kolektivní cíle před vlastními.

3.4 Dějiny školní tělesné výchovy

Perúťka (in Sekot, 2006) uvádí, že významným šířitelem tělesné výchovy dětí byl Jan Vlastimír Svoboda (1800-1804) s dílem „Školka“. Učitel Karel Slavoj Amerling (1807-1884) prosazoval zavedení povinné školní tělesné výchovy. Také fyziolog Jan Evangelista Purkyně zdůrazňoval pozitivní význam tělesných cvičení. V té době i rakouské úřady navrhuji, aby tělesná výchova byla součástí učebních programů národních a středních škol. Roku 1848 byl v Rakousku zaveden tělocvik do reálků a gymnázií jako nepovinný předmět a od roku 1869 byla tělesná výchova povinná na nově zřizovaných obecných a měšťanských školách. Ve Slezsku byla tělesná výchova zavedena v roce 1875, na Moravě v roce 1876 a v Čechách v roce 1877. Povinná tělesná výchova na školách u nás byla zavedena až po roce 1918 vznikem Československé republiky.

Podle Labuťové (in Sekot, 2006) tělesná výchova v období druhé světové války nabyla charakteru branné výchovy. Sekot (2006) uvádí, že zásadní změny devadesátých let (společenské, politické, kulturní) přinesly i změny v přístupu k tělesné výchově a sportu mládeže. Je zdůrazňována motivační funkce v tom smyslu, že se vytváří pozitivní vztah ke všem pohybovým aktivitám. Bohužel nejen školy nedisponovaly dostatečným počtem a kapacitou sportovišť a i těch málo sportovišť mělo zastaralé technické vybavení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 MATERIÁLY A METODIKA

V teoretické části jsem definoval pojmy výchova, volný čas a sport. Čerpal jsem z literárních a internetových zdrojů, které jsou zaznamenány v Seznamu použité literatury. V praktické části bakalářské práce se zaměřím na cíle výzkumu, metodiku výzkumu a rozhovoru, popíšu zde průběh rozhovoru a techniky sběru dat.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je:

- zjistit, jakým způsobem lidé vychovávají své děti, a zda si uvědomují, co všechno může tuto výchovu negativně ovlivnit,
- zjistit hlavní rozdíly ve výchově dětí dříve a dnes,
- zjistit, jaké výchovné metody lidé používají,
- zjistit, jak tráví lidé svůj volný čas a co pro ně tento pojem znamená,
- zjistit, jakým způsobem lidé ovlivňují volnočasové aktivity svých dětí,
- prozkoumat, jakým aktivitám se v dnešní době věnuje mládež ve svém volném čase,
- zjistit názor lidí na chování dnešní mládeže a zamyslet se nad tím, jak se jejich chování bude vyvíjet dále v budoucnu,
- získat konkrétnější informace o tom, proč se lidé věnují sportu, zda mají na tuto aktivitu čas,
- zjistit, zda si lidé uvědomují důležitost sportovních aktivit,
- zjistit, zda byli lidé vychováváni ke sportu, zda funguje transgenerační přenos (přenos určitého jevu z jedné generace na druhou) z rodičů na děti a zda ti, kteří byli vedeni ke sportu, také směřují své děti k této aktivitě,
- zjistit, zda lidem vyhovují současné podmínky pro sportovní aktivity ve volném čase,
- zjistit, zda tělesná výchova na školách odpovídá představám lidí.

4.2 Metody výzkumu

4.2.1 Kvalitativní výzkum

Pro svou práci jsem zvolil kvalitativní výzkum. Ten je časově náročnější a intenzivnější než kvantitativní výzkum. Miovský (2006) uvádí, že mezi metody kvalitativního výzkumu patří pozorování, metoda moderovaného rozhovoru (interview), skupinové interview a ohniskové skupiny, kvalifikovaný odhad a jiné kvalitativní metody získávání dat (textové dokumenty jako zdroj kvalitativních dat, metoda životní křivky a časové křivky, projektivní metody, psychosémantické metody apod.)

„Úkolem kvalitativního výzkumu je odhadnout neznámé skutečnosti o sociálních a sociálně psychických jevech“ (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001, s. 26).

4.2.2 Předvýzkum

V bakalářské práci jsem nejprve vytvořil předvýzkum. Podle Surynka, Komárkové, Kašparové (2001) je předvýzkum jakousi generální zkouškou vlastního výzkumu. Díky němu je možné vyvarovat se některých nedostatků a je také možné ověřit si, zda jsou výsledná data srozumitelná a použitelná. Také si tazatel může na předvýzkumu vyzkoušet vlastní dotazování. Vzorek respondentů je u předvýzkumu mnohem menší než u vlastního výzkumu. Výsledky z předrozhovorů se do vlastního výzkumu nezahrnují.

4.3 Metoda získávání kvalitativních dat

4.3.1 Metodika rozhovoru

V této kapitole se budu zabývat metodikou rozhovoru. Rozhovor se řadí mezi explorativní metody. Zvláště významná je zde tzv. spontánní diskuse. Během rozhovoru si všímáme jak verbálního chování (např. zvláštnosti řeči, slovní zásoba, pohotovost v odpovědích, způsob vyjadřování), tak i nonverbálního chování (výraz, celkové chování, známky emočního napětí, držení těla, kultivovanost vystupování, zkoumáme mimiku, pantomimiku a gestikulaci dotazovaného apod.).

U rozhovoru můžeme pozorovat čtyři rozdílná stadia: úvod, vzestup, dosažení cíle a závěr. V úvodní části rozhovoru se snažíme navázat s dotazovaným přátelskou atmosférou

(milé přivítání,...). Ke každému dotazovanému musíme zaujmout individuální postoj. Nelze odhadnout všechny reakce dotazovaného, a proto musí být tazatel připraven na jakoukoli reakci (výsměch, zaujetí, aroganci, útok, obranu apod.). Po přivítání tazatel vysvětlí dotazovaným, jak bude rozhovor probíhat. Informuje všechny účastníky o účelu práce, kterou dělá a získá souhlas s provedením interview. V dalším stadiu rozhovoru se tazatel nejprve zeptá na osobní otázky, a pak následují otázky, které směřují k zjištění cílů výzkumu. V okamžiku, kdy tazatel vycítí, že se dozvěděl vše, co chtěl vědět, dosáhl třetího stadia rozhovoru (dosažení cíle). Závěrečné fázi rozhovoru tazatel musí věnovat dostatek pozornosti. Ověřuje si, zda neměl dotazovaný dojem, že ho „zneužil“ jen jako zdroj informací a po navození uvolněné atmosféry se s dotazovaným loučí.

Také si musíme zvolit jedny z několika typů otázek. Tyto otázky musí být jasně formulovány a to tak, aby jim dotazovaný rozuměl. Klademe vždy jen jednu otázku. Musíme se vyhýbat otázkám, které naznačují správnou odpověď. Neposuzujeme osobu, ale obsah sdělovaných dat. Pro svůj výzkum jsem si vybral otázky otevřené. Na tyto otázky se nedá jednoznačně odpovědět ano nebo ne. Respondent musí odpovědět celou větou.

Rozhovor by měl probíhat v klidném, tichém prostředí. Neměl by nikdo při rozhovoru vyrušovat. Je důležité být během rozhovoru trpělivý a taktní, zejména vyvarovat se ironie a sarkasmu, nesdělovat dotazovanému svoje názory.

Jedna z největších chyb je, když tazatel provádí fiktivní rozhovory. Bohužel je kontrola tohoto velmi obtížná. Také přílišné sebevědomí tazatele je chybou, stejně tak když se tazatel snaží protlačit své názory. Při rozhovoru je nežádoucí přítomnost třetí osoby, a také velký sociální rozdíl mezi tazatelem a dotazovaným.

4.3.2 Polostrukturovaný rozhovor

Zvolil jsem si metodu moderovaného rozhovoru a to konkrétně polostrukturovaný rozhovor. Tento typ rozhovoru je nejrozšířenější podobou metody interview. Nejprve si vytvoříme určité schéma, které představují okruhy otázek pokládaných při rozhovoru. U tohoto typu rozhovoru je obvyklé změnit otázku nebo její pořadí podle situace. Je zde definované tzv. jádro interview, což je minimum otázek, které musí při rozhovoru tazatel probrat, a poté se nabalují různé doplňující otázky vhodné k upřesnění původního zadání (Miovský, 2006).

4.4 Vlastní výzkum

4.4.1 Výzkumný vzorek

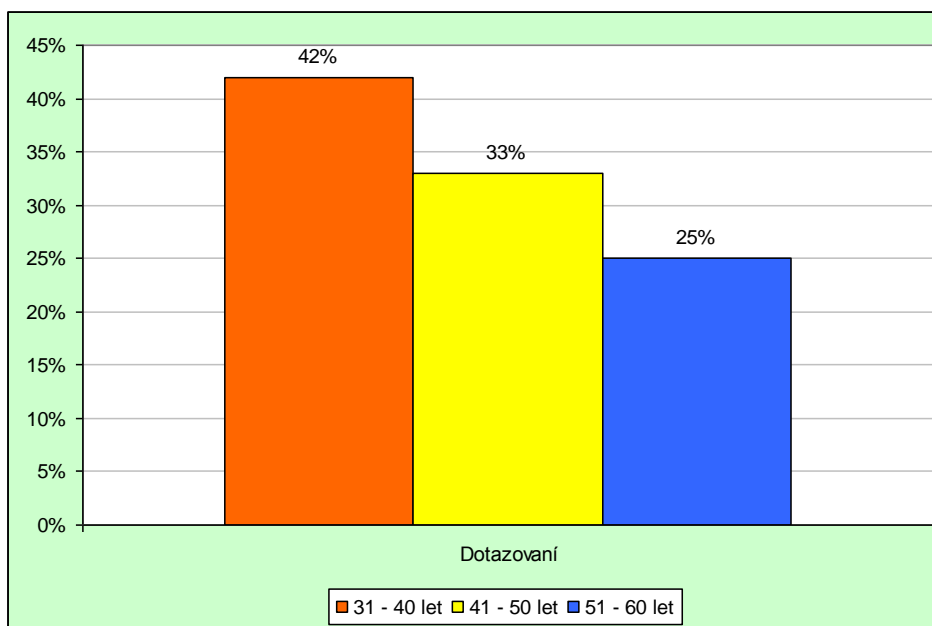
Podnikám v oblasti fitness. Respondenty jsem tedy vybíral z klientů fitcentra, ve kterém pracuji. Byli to jak lidé, kteří sportují pravidelně, tak i lidé, kteří fitcentrum navštěvují pouze ojedinele. Ze všech klientů jsem zvolil náhodným výběrem, tj. bez jakýchkoli pravidel a kritérií, 15 respondentů. Z toho bylo 5 mužů a 10 žen.

RESPONDENT	VĚK (ROKY)	VZDĚLÁNÍ	RODINNÝ STAV	POČET DĚTÍ	VĚK DĚTÍ	ZAMĚSTNÁNÍ
1	35	VŠ	svobodný	0	0 let	podnikatel
2	43	Bc.	ženatý	2	9 a 16 let	úředník
3	37	VŠ	vdaná	2	14 a 16 let	úředník
4	37	SŠ	vdaná	2	17 a 18 let	prodavačka
5	32	SŠ	ženatý	2	2 a 8 let	kuchař
6	38	SŠ	rozvedený	1	12 let	státní zaměstnanec
7	50	VŠ	rozvedená	1	29 let	středoškolský učitel
8	44	ÚSO	vdaná	2	10 a 24 let	sociální pracovnice
9	46	SŠ	vdova	2	25 a 28 let	zdravotní sestra
10	40	SŠ	vdaná	4	9, 15, 18 a 19 let	v domácnosti
11	37	ÚSO	svobodná	1	16 let	sociální pracovnice
12	51	VŠ	ženatý	2	22 a 28 let	úředník
13	55	Bc.	vdaná	3	30, 32 a 33 let	sociální pracovnice
14	39	SŠ	vdaná	3	13, 15 a 17 let	obsluha DVD půjčovny
15	39	SŠ	vdaná	2	13 a 18 let	zdravotní sestra

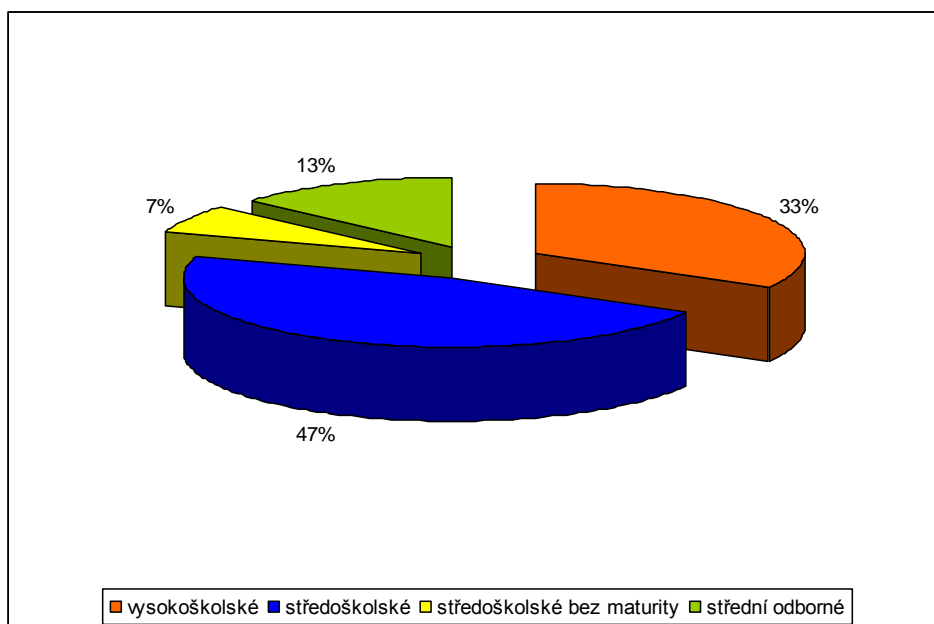
Tab. 1: Charakteristika výzkumného vzorku

Otázky byly zaměřené nejen na samotné klienty, ale také na jejich děti. Vzhledem k tomu, že to byl náhodný výběr, objevil se zde i klient bezdětný.

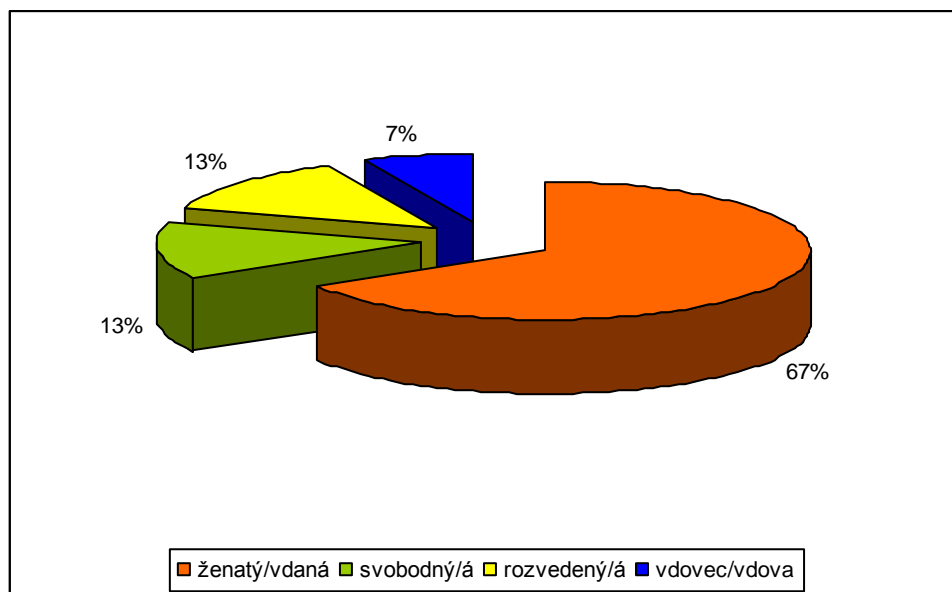
Nejčastěji odpovídali lidé ve věku 31 – 40 let, nejméně pak ve věku 51 – 60 let (viz. Obr. 1). Respondenti měli spíše středoškolské vzdělání (viz. Obr. 2) a většinou byli vdaní / ženatí (viz. Obr. 3).

Obr. 1: Rozdělení dotazovaných dle věku.

Obr. 2: Rozdělení dotazovaných dle jejich vzdělání

Obr. 3: Rozdělení dotazovaných dle jejich rodinného stavu

4.4.2 Časový a finanční plán výzkumu

Jednou z nejdůležitějších fází výzkumu je pečlivě si rozpracovat časový plán – harmonogram. Tento výzkum jsem započal v lednu 2009. Nejprve jsem si našel problematiku v literárních zdrojích, kterou jsem prostudoval. Poté jsem vytvořil otázky, u kterých mě zajímaly odpovědi (1 týden v červenci 2009). V srpnu 2009 jsem postupně vytvořil rozhovory se 4 náhodně vybranými klienty fitcentra (1 týden). Byl to tzv. předvýzkum. Na těchto předrozhovorech jsem si vyzkoušel, zda otázky, které respondentům pokládám, jsem zvolil správně. Zjistil jsem, že rozhovor vyhovuje mému výzkumu. Poté jsem oslovil dalších 15 lidí a vytvořil s nimi rozhovory. Tyto rozhovory jsem postupně vytvářel od konce září 2009 do začátku listopadu 2009 (5 týdnů) a zpracovával je do ledna roku 2010 (4 týdny).

Finanční prostředky použité na výzkum se pohybovaly ve stovkách korun. Použil jsem papíry na tisk formulářů pro rozhovory, papíry použité jako záznamové archy, náplně do tiskárny, pastelky, propisky a fotoaparát pro nafocení zpracování výzkumu.

4.4.3 Zpracování dat

Data pro svůj výzkum jsem získal z rozhovorů. Jako formu záznamu jsem si zvolil zápis do záznamových archů. S těmito texty jsem dále pracoval. Vypsal jsem si jednotlivé odpovědi od každé otázky a přiděloval jsem čárky ke každé odpovědi, která se opakovala.

Tímto jsem zjistil, které odpovědi byly nejčastější a naopak které se vyskytovaly pouze jednou. Využil jsem barvení textu (různobarevné podtrhávání, značky), které mi pomohlo k lepší orientaci v odpovědích a rychlejšímu zpracování dat tohoto výzkumu (viz. Příloha III).

V bakalářské práci jsem použil kódování. „Kódování kvalitativních dat v obecném významu stojí na začátku procesu zpracování a třídění dat. Kódování je procesem, v němž neagregovaná data převádíme do datových segmentů, s nimiž je možné dále pracovat. V tomto procesu identifikujeme nebo přiřazujeme těmto segmentům názvy“ (Miovský, 2006, s. 210).

4.4.4 Příprava a průběh rozhovoru

V této kapitole představím celý průběh výzkumu od prvotní myšlenky až po jeho vyhodnocení. Pro výzkum jsem si vybral metodu polostrukturovaného rozhovoru. Nejprve jsem si stanovil cíle výzkumu. Poté jsem vytvořil tři hlavní okruhy otázek, které jsem nazval výchova, volný čas a sport. Na základě získaných teoretických poznatků jsem v praktické části bakalářské práce vytvořil 16 otázek, vztahujících se k uvedeným oblastem. Nejprve jsem je vyzkoušel na 4 lidech, které jsem vybral náhodným výběrem z klientů fitcentra. Tímto předvýzkumem jsem se ujistil, že jsem otázky zvolil správně. Poté jsem opět pomocí náhodného výběru vybral 15 klientů fitcentra a vytvořil s nimi rozhovory „na čisto“. Rozhovor s respondentem trvalo přibližně 30 – 45 minut. Rozhovor byl veden ve fitcentru po provozní době, tedy v klidném a tichém prostředí. Všechny rozhovory jsem zapisoval přímo do záznamových archů. Poté jsem si tyto odpovědi převedl do elektronické formy a vytvořil si tak soubor v počítači. Vypsal jsem si jednotlivé odpovědi od každé otázky a přiděloval jsem čárky ke každé odpovědi, která se opakovala. Tímto jsem zjistil, které odpovědi byly nejčastější a naopak které byly použity pouze jednou. Využil jsem barvení textu (různobarevné podtrhávání, značky), které mi pomohlo k lepší orientaci v odpovědích a rychlejšímu zpracování dat tohoto výzkumu.

4.4.5 Otázky použité pro rozhovor

V této kapitole uvádím přesný seznam kladených otázek a jejich rozdělení do kategorií. Nepoužíval jsem žádný vyzkoušený soubor otázek, ale vytvořil jsem si otázky vlastní a vyzkoušel jsem je nejprve na menším počtu osob. Snažil jsem se formulovat otázky

správně a nevytvářet sugestivní otázky. Hlavní otázky jsem si dopředu pečlivě připravil. Snažil jsem se začít rozhovor otázkami, které respondenta zaujmou.

Osobní otázky použité pro rozhovor:

Kolik je Vám let?

Jaké máte vzdělání?

Jaký je Váš rodinný stav?

Jaké je Vaše zaměstnání?

Kolik máte dětí?

Kolik let je vašim dětem?

Hlavní otázky použité pro rozhovor

K jednotlivým otázkám byly přiděleny následující kódy:

A VÝCHOVA

A1 K čemu by podle Vás měla směřovat výchova dětí?

A2 Jaký je podle Vás rozdíl ve výchově dětí dříve a dnes?

A3 Kdo všechno podle Vás působí na výchovu dětí?

A4 Co všechno může ohrozit výchovu našich dětí?

A5 Jaké výchovné metody používáte při výchově svých dětí?

B VOLNÝ ČAS

B1 Co podle Vás znamená pojem volný čas?

B2 Jak trávíte volný čas?

B3 Jaký je podle Vás rozdíl v trávení volného času v minulosti a dnes?

B4 Jak Vás ovlivnili rodiče ve vztahu k trávení volného času?

B5 Jak ovlivňujete volný čas svých dětí?

B6 Jak se bude podle Vás dále vyvíjet trávení volného času u dětí, mládeže a dospělých v budoucnu?

C SPORT

C1 Jaký význam má podle Vás sportování pro člověka?

C2 Jaké jsou podmínky pro sportování běžné populace?

C3 Jakým způsobem by měla společnost podporovat sportování dětí?

C4 Jakou roli hrají finanční prostředky při sportování?

C5 Jaký názor máte na tělesnou výchovu na školách?

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

5.1 Výsledky

V této části práce chci představit všechny odpovědi respondentů na otázky, které jsem jim položil v rozhovorech. První část rozhovorů je zaměřena na problematiku výchovy, v druhé části mě zajímaly odpovědi na otázky ohledně volného času respondentů a v třetí části s nimi rozebírám pojem sport. Pod těmito odpověďmi uvedu u každé otázky také shrnutí.

A VÝCHOVA

A1 K čemu by podle Vás měla směřovat výchova dětí?

U této otázky jsem chtěl zjistit, zda lidé mají představu o tom, kam by měla výchova dětí směřovat.

- 1) „K samostatnosti, zodpovědnosti, sportu, vzdělávání se.“
- 2) „K jejich všestrannému rozvoji a samostatnosti.“
- 3) „Výchova by měla směřovat k plnohodnotnému výchovnému stylu, naplnění vlastních (osobních) cílů. K zdravému uvažování, k samostatnosti a vytvoření hotového člověka pro kvalitní a uspokojivý život.“
- 4) „K co nejjednoduššímu zapojení se do společnosti, jak po společenské, tak po pracovní stránce.“
- 5) „K pracovitosti, pečlivosti, aby si braly příklad z dospělých, aby s nimi nikdo nemával, aby se o sebe uměly postarat.“
- 6) „Dítě má vyrůstat v klidném, vyrovnaném prostředí, kde je kladen důraz na všestranný rozvoj. Jde o to, aby se dítě v dospělosti uplatnilo, bylo vzdělané, mělo slušné chování, bylo sportovně aktivní. Zajímalo se o kulturu. Přeji si, aby mi v budoucnu nevyčetlo, že jsem ve výchově něco zanedbal. A aby se moje výchova mohla stát předlohou pro výchovu jeho dětí.“
- 7) „K samostatnosti, rozhodnosti, nezávislosti, schopnosti mít svůj vlastní názor a umět ho asertivně vyjádřit, k schopnosti postarat se sám o sebe a o své bližní, myslet pozitivně.“

- 8) „Úcta ke starým, nemocným a jinak handicapovaným lidem, samostatnost a schopnost si vyřizovat svoje věci a řešit svoje problémy, musí si věřit a chtít v životě něco dokázat. Dokázat obhájit svoje stanoviska anebo přijmout stanoviska jiných.“
- 9) „Podle mne by měla směřovat hlavně k úctě k druhým. Mám pocit, že tohle dnes dost postrádám.“
- 10) „K zodpovědnosti, práci, vytrvalosti a cílevědomosti, slušnosti a úctě k ostatním.“
- 11) „Výchova obecně by dle mého názoru měla směřovat k tomu, aby z dítěte vyrostl člen společnosti takových kvalit, aby se dokázal prosadit ve společnosti a přitom nejen dodržoval, ale i vnitřně přijal morální hodnoty, což v dnešní společnosti není zase až tak běžné. Měl by být veden k tomu, aby dokázal převzít odpovědnost za svůj život. Rodiče by měli své děti podporovat tak, aby spolu s věkem rostlo i jejich zdravé sebevědomí. Ovšem výchova konkrétně se určitě odlišuje. Málokdo z rodičů uvažuje o nějaké výchově řádného občana společnosti. Výchova se děje v malé skupině a i výchovné cíle jsou tomu přizpůsobeny. Ostatně si myslím, že rodiče do výchovy svých dětí promítají své vlastní, třeba nesplněné, tužby a přání. Formují je tak směrem, který určili oni. Také si myslím, že představy o výchově a výchova samotná se značně rozcházejí. I já sama vím, že jsem mnohokrát říkala, že se při výchově dcery nebudu chovat stejně jako moji rodiče, ale nakonec zjistím, že opak je pravdou.“
- 12) „K výchově odpovědného jedince schopného soužití s jinými, snahou se rozvíjet a budovat, dělat radost nejen sobě, ale i jiným.“
- 13) „K soběstačnosti, ke slušnosti, k respektování druhých, k respektování zákona, k rozvíjení talentu apod., k trpělivosti, ke snaze něčeho v životě dosáhnout, k práci.“
- 14) „K samostatnosti pro život v dospělosti, všeobecnému přehledu, slušnosti, čestnosti. Aby věděly, že nemají jen práva, ale také povinnosti.“
- 15) „Aby z dětí vyrostly slušní lidé, zdravě sebevědomé a respektující ostatní lidi.“

Nejčastěji respondenti odpovídali, že výchova by měla směřovat k samostatnosti, dále pak ke slušnosti a k respektu k druhým lidem. Rodiče chtějí, aby se jejich dítě všestranně rozvíjelo, aby něčeho v životě dosáhlo, bylo nezávislé, tzn. že důležité v jejich životě je vzdělání, které dítěti pomůže naučit se trpělivosti, pečlivosti, rozhodnosti, zodpovědnosti apod.

A2 Jaký je podle Vás rozdíl ve výchově dětí dříve a dnes?

U této otázky jsem zkoumal, zda si jsou lidé vědomi rozdílu ve výchově dětí v minulosti a v dnešní době. Zda vidí ve výchově podstatné rozdíly nebo naopak, zda je výchova dnes založena na stejných nebo podobných principech jako dříve. „Dříve bylo na děti více času, ale méně možností, jak tento čas naplnit. Dnes je hodně možností, jak dětem čas vyplnit, ale mnohdy se nedostává čas.“

- 1) „Myslíš socialismus a kapitalismus? – Méně poslušnosti, více samostatnosti, bohužel ale s větší volností pokulhává morálka.“
- 2) „Dnes je větší vliv negativních životních vlivů na celkovou výchovu člověka. Jsou vyšší požadavky na dosažení vzdělání, úspěchů a větší finanční intervence do čehokoliv.“
- 3) „Myslím, že dřív byla výchova zaměřená daleko víc k úctě a pracovitosti.“
- 4) „Dřív bylo víc času na výchovu. V dnešní době děti neberou ohled na starší lidi a na okolí. Jsou lhostejní.“
- 5) „Dříve lidé neměli tolik starostí jako nyní. Dnes má každý hodně aktivit a nemá čas na výchovu svých dětí. Dříve dítěti nehrozilo tolik nebezpečí jako nyní.“
- 6) „Rozdíl je v hodnotách dříve a nyní. Dříve se výchova zaměřovala na kolektiv. Dnes se prosazuje individualismus. Dnes se upřednostňují materiální hodnoty, kariéra rodičů a virtuální svět namísto reality, což vede k agresivitě. Děcka v dnešní době mají málo pohybu.“
- 7) „Dříve jsme byli vychováváni k respektu k autoritám (rodiče, učitel). Ani otázka peněz neměla takovou váhu. Všichni jsme chodili v jednom oblečení a neexistovaly rozdíly mezi dětmi ředitelů a dětmi uklízeček a dělníků. V současné době poslouchá učitel a rodiče děti, a kdo nemá značkové oblečení, tak je vyřazen ze společnosti. Děti znají svoje práva, ale o povinnostech odmítají diskutovat.“
- 8) „Myslím, že dříve se děti více zapojovaly do domácích prací. Také se víc používaly fyzické tresty, což si myslím, že dnes se téměř nepoužívají. Myslím tím pohlavek, nejsem pro fyzické tresty. Dnes mají děti velkou volnost a méně povinností.“
- 9) „Dnes se mi zdá výchova volnější.“
- 10) „První, co mě napadne, je, že s oblibou říkáme: to byla jiná doba. Ale ona je to pravda. Respekt k autoritám se vytrácí, tradice se zapomínají. Význam rodiny se snižuje. Žije se nějak rychleji, hekticky. Když vzpomenu na své dětství, byla

to opravdu jiná doba. Nebyly počítače, mobily, satelity, DVD přehrávače. Rodina když byla doma, byla opravdu spolu. Dnes jsou rodinní příslušníci jen vedle sebe, každý u svého počítače nebo jiné techniky. Čas hraje velkou roli, i když si myslím, že kdo chce, čas si vždycky najde. Všechno je dnes dostupné. Nelze však všechno svádět na dobu, to je fakt, který nelze změnit. Změnit lze přístup k výchově. Kdo opravdu má zájem, daří se mu výchova bez ohledu na dobu, ve které je realizována. Mohou se měnit přístupy, metody a obtížnost výchovy. Za výchovu jsou v první řadě odpovědny jen a jen lidé.“

- 11) „V dřívější době byla prosazovaná nezastupitelná role matky a úplnost rodiny, tj. otec, matka. O výchovu se starala rodina, stejně jako o tělesný vývoj. Nezastupitelnou roli měli kamarádi a jednoduché sporty bez potřeby drahého vybavení (fotbal na dvorku, hokej na rybníků, vybíjená apod.). Odpovědnost za výchovu dětí předškolního věku měly jesličky, dále mateřské školy. Odpovědnosti se nezříkaly základní školy. Vše bylo ve spolupráci s rodinou – alespoň tak to беру. Nyní se prosazuje domácí hlídání cizí osobou, úplná rodina je asi v 30% tam, kde je dítě. Škola prosazuje, že za výchovu odpovídají jen v objektech, kde sídlí, zbytek je jen na rodině. Sporty vyžadují vysoké finanční náklady na vybavení, což není umožněno všem, obdobně je tomu i v oblasti kulturního vzdělání. Vznikají rozdíly mezi stejně starými dětmi ve třídě apod. Výchova je často nahrazena počítačovými hrami, dohled na dítě se uskutečňuje mobilním telefonem, e-mailem. Nově se objevuje tzv. gemblerství, zvyšuje se drogová, alkoholová a nealkoholová toxikomanie, nemluvě o násilné trestné činnosti.“
- 12) „Dříve byla spíše preferovaná výchova příkazy, zákazy a nařízeními. Dnes je snaha o výchovu směrem přirozené autority – vzory rodičů, pedagogů apod. Jde o to více rozvíjet vlastní já dítěte.“
- 13) „V možnostech studia, cestování a technického vybavení, jako je PC, mobil a internet. Dnes má na výchovu špatný vliv okolí, jako jsou cigarety, alkohol, drogy apod. Rodiče měli dříve více času a pevné zázemí pro své děti. Nikdo nesměl vybočovat z řady. Neznalost ostatních kultur. Nebyla tak rozšířena šikana a zneužívání dětí.“
- 14) „Dřív byla výchova přísnější, plná zákazů a příkazů. Dnes jsou rodiče ke svým dětem daleko tolerantnější, výchova je spíše v kamarádském duchu.“

Podle respondentů bylo dříve na výchovu dětí více času. Ta byla zaměřená k úctě. Dnes se vytrácí respekt k autoritám. V dnešní době, na rozdíl od minulosti, mají děti větší volnost. To souvisí také s tím, že dříve byly děti vychovávány přísněji a nehrozilo tolik nebezpečí jako dnes (cigarety, alkohol, drogy, šikana apod.). Dnes jsou rodiče ke svým dětem daleko více tolerantnější, prosazují u nich individualismus (*nezávislost jedince na skupinových a společenských normách či standardech*), zatímco dříve byla výchova zaměřena spíše na kolektiv. Děti mají v současnosti horší morálku (= *principy chování, kterými se lidé mají řídit, určují, co je správné a špatné chování*), jsou k mnoha věcem lhostejní, mají méně povinností. Naopak se dnes rodiče více zaměřují na to, aby dětem zajistili co nejvyšší vzdělání, které je v současné době mnohem dostupnější než dříve, a s tím související úspěch v jejich budoucím životě. Také dnes mají děti daleko méně pohybu než dříve. Většinou upřednostňují virtuální svět (internet, počítačové hry apod.) před realitou. Avšak kdo má opravdu zájem na výchově svého dítěte, daří se mu vychovávat nezávisle na době, ve které je realizována a čas na výchovu, kterého je v současnosti stále méně a méně, se vždy najde.

A3 Kdo všechno podle Vás působí na výchovu dětí?

Zajímalo mě, zda si jsou lidé vědomi, kdo všechno působí na výchovu jejich dětí a kdo všechno je ovlivňuje.

- 1) „Rodina, škola, kolektiv spolužáků, kamarádů, široká možnost přístupu dětí k nejrůznějším informacím (prostřednictvím televize, internetu), zájmová sdružení (sportovní kluby, zájmové organizace atd.).“
- 2) „Všichni, co ovlivňují jejich chování.“
- 3) „Na výchovu dětí působí naprosto všechno v okolí jedince, včetně prostředí, lidí a možností okolo. Může to být např. motivace, příklady, vrstevníci.“
- 4) „Nejvíce samozřejmě rodiče, ale ve výsledku i kamarádi, učitelé, prarodiče, ale i televize, knihy, muzika atd.“
- 5) „Rodiče, škola, okolí, média.“
- 6) „Rodiče, učitel, vychovatel, televize, rádio.“
- 7) „Socializační činitelé: rodina, vrstevníci, škola, ostatní dospělí, média. Děcka neví, koho poslouchat, jestli rodiče nebo vrstevníky.“
- 8) „Škola, rodina, kamarádi, sdělovací prostředky.“

- 9) „Myslím, že hlavní základ jsou rodiče, potom škola a kamarádi. Záleží na prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, ale podle mě je základ rodina. Děti bývají kopie svých rodičů.“
- 10) „Samozřejmě celé okolí, kde se děti pohybují – rodina, škola, kamarádi, zájmové kroužky.“
- 11) „V prvé řadě rodiče, resp. ta rodina, se kterou sdílí domácnost, což jsou i sourozenci, mohou to být prarodiče. Ovlivňuje je širší rodina, blízké okolí, vrstevníci, předškolní a školní zařízení. Velkou měrou ovlivňují média – internet, televize, filmy. Také knihy mohou usměrňovat výchovu. Hrdinové, vzory – kladné i záporné. Známé osobnosti – herci, zpěváci, sportovci.“
- 12) „Vše, co dítě vidí a podle věku je schopné vnímat kolem sebe (jak dobré, tak špatné). Rodina a její zájem o výchovu jedince, blízcí příbuzní, předškolní, školská a učební zařízení všech typů, kamarádi, média, samostatná snaha dítěte, společnost.“
- 13) „Rodiče, širší rodina, učitelé, trenéři, vedoucí zájmových kroužků, masmédia, populární osobnosti (napodobování, přebírání postojů), okolí, kamarádi.“
- 14) „Rodiče, škola, okolí.“
- 15) „Hlavně rodina, škola a zájmové kroužky, případně kamarádi dětí.“

Podle respondentů nejvíce působí na výchovu dětí rodina. Zaznamenal jsem, že mezi nejčastějšími odpověďmi byli rodiče, méně pak prarodiče a pár jedinců odpovědělo, že sourozenci a blízcí příbuzní. Z velké části pak na výchovu působí také škola a různá školská i předškolní zařízení a neméně významní jsou i kamarádi a blízké okolí dítěte. Dokonce byla často zmiňována média, která působí na výchovu, zejména pak internet, televize, rádio, knihy a filmy. Také známé osobnosti, které děti napodobují a přebírají jejich postoje, se objevily v odpovědích. Někteří respondenti zmínili vychovatele a vedoucí zájmových kroužků, kteří bezesporu na dítě působí ve velké míře.

A4 Co všechno může ohrozit výchovu našich dětí?

Zajímalo mě, co vše může ohrozit výchovu dětí. Jakým nebezpečím děti čelí a co vše má negativní dopad na jejich výchovu.

- 1) „Neorganizovaný volný čas a zejména nezájem rodičů o to, co děti ve svém volnu podnikají. Pak také řada dalších faktorů počínaje neodbornou výchovou ve školách a konče špatným přístupem rodičů.“
- 2) „Všechno nevhodné chování, se kterým se setkají, ale také nezájem o ně.“
- 3) „Výchovu může ohrozit nepředpokládané vlivy, situace, špatný zdravotní stav, úmrtí v rodině, nezájem, potlačování osobnosti, špatné a nevhodné klima atd.“
- 4) „Nic.“
- 5) „Média, diskotéky, zábavy, drogy.“
- 6) „Rodiče, učitel, vychovatel, televize, rádio.“
- 7) „Internet, nesprávný typ rodinné výchovy, tzn. rozdílná výchova – příliš autoritativní nebo liberální, špatný příklad, nedostatečná komunikace.“
- 8) „Všechno.“
- 9) „Kamarádi, prostředí, nečinnost dítěte.“
- 10) „Nevhodné pořady v televizi, počítačové hry, nesprávné příklady v chování dospělých, ale i dětí.“
- 11) „Myslí-li se touto otázkou i osoby, jsou to všechny osoby a prostředky, které se na výchově mohou podílet, a jsou uvedeny v bodu A3 (*Respondent bodem A3 odkazuje na svou odpověď u předešlé otázky označené jako otázka A3 – poznámka autora*). Výchovu může dále ohrozit snadná dostupnost čehokoliv – drogy, alkohol, cigarety, porno časopisy, nevhodné stránky na internetu. Touha dětí může na výchovu jak působit, tak ji i ohrozit. Dále také narušené vztahy v rodině, problematická komunikace, nepochopení, přílišná autorita a přísnost, liberalismus ve výchově, nedostatečná citová odezva rodičů, slabé sebevědomí, sociální vyspělost rodičů. Faktorů, které mohou výchovu ohrozit, je celá řada, stejně jako faktorů, které výchovu podporují.“
- 12) „Jednoduše řečeno, příklady táhnou.“
- 13) „Nevhodný styl výchovy rodičů, pedagogů atd., parta kamarádů, okolí.“
- 14) „Spolužáci ve škole šikanou, chlubením se. Také okolí, kde bydlíte, např. sousedovic dítko může a oni ne.“
- 15) „Škola, a to šikana ze strany spolužáků, někdy i učitelů, rozpad rodiny, špatná parta, počítačové hry.“

Nejčastěji respondenti odpovídali, že výchovu dětí ohrožují média. Televize, internet, počítačové hry, časopisy a noviny ve velké míře děti ovlivňují, stejně tak jako kamarádi nebo prostředí, ve kterém žijí. Také špatný příklad ohrožuje výchovu dětí, ať už ze strany rodičů nebo učitelů, kamarádů, sourozenců apod. Nedostatečná nebo problematická komunikace s dětmi, nesprávný typ výchovy a potlačování osobnosti dítěte, nezáměr a nepochopení, nesprávně organizovaný volný čas dětí a snadná dostupnost návykových látek, nevhodných internetových stránek apod. jsou dalšími příklady, které mohou ohrozit výchovu našich dětí.

A5 Jaké výchovné metody používáte při výchově svých dětí?

Existují různé metody výchovy. Zajímalo mě, ke kterému typu výchovy jsou respondenti spíše nakloněni, zda k autoritativnímu, demokratickému nebo liberálnímu.

- 1) „Nelze zodpovědět, děti nemám.“
- 2) „Rozumné a logické vysvětlení pro veškerou činnost a psychický teror, což je vlastní zdůvodnění chyb, kterých se dopustili.“
- 3) „Mezi metody patří příklad, vzor, motivace, odměna a trest, zkušenost, prožitek.“
- 4) „To je různé případ od případu. Takže od domluvy po fyzický trest. S přibývajícím věkem ustupuji od fyzických trestů.“
- 5) „Trestám nejdříve slovně, potom ručně (facky). Odměňuji pochvalou, sladkostmi, můžou jít třeba za dědečkem, výlety.“
- 6) „Poslouchám názory svého dítěte a snažím se adekvátně reagovat. Dítěti důvěřuji a snažím se, aby cítil důvěru i ke mně, že mi může všechno říct. Musí plnit své úkoly, které kdyby nesplnil, bude potrestán. Buď snížením kapesného, dalšími úkoly, zákazy televize.“
- 7) „Důslednost. Jestliže něco slíbím, musí to dodržovat. Odměna, a to pochvala, peníze ne, něco pozitivního pro dítě. Musí být konstruktivní kritika – konkrétní.“
- 8) „Osvědčenou spartánskou – škoda každé rány, která padne vedle.“
- 9) „Podle mne není recept na výchovu dětí. Vychovala jsem dvě děti, a na každé platilo úplně něco jiného. Dnes sama vím, že jsem ve výchově svých dětí dělala také chyby, ale ty asi děláme všichni. Určitě stále dítěti vymýšlet program a vždy patřičně pochválit.“

- 10) „Každý má své povinnosti, které musí denně plnit. Dostávají kapesné a musí šetřit. Vydělávají si peníze mimo kapesné, aby si vážily peněz a věděly, že to není jen tak, peníze si vydělat. Když se jim nedaří, chválíme, povzbuzujeme, ale i trestáme (zákazy).“
- 11) „Záleží na věku dítěte, tomu musí být výchovné metody přizpůsobeny. Mnou používané výchovné metody nebyly všechny správné. V mladším věku dítěte v návalu vzteku došlo i k plácnutí, výjimečně i facce. Samozřejmě jsem si okamžitě uvědomila, že je to špatně, ale bylo pozdě. Dále mlčení (oblíbená technika), křik, zákaz, domácí vězení jsem dodržela málokdy. Ale hlavně úsměv, pochvala, rozhovor, hra, odměna (peníze nikdy, nějaká věc – časopis, hračka), pravdivé odpovědi na otázky dcery (není to zase až tak jednoduché, mluvit s dítětem o všem pravdivě, dospělí lidé mají tendenci odpovědi na otázky dětí zjednodušovat či otázky zlehčovat, oblíbené věty dospělých zní: Na to jsi ještě malá, to ti vysvětlím, až budeš starší), domluva.“
- 12) „Staré přísloví: Jen hlupák se učí ze svých zkušeností, moudří se učí ze zkušeností druhých. Tj. výchova k poslušnosti, výchova dovednostem a učení k samostatnému rozhodování. Metoda příkladu, vzoru, kladení požadavku, přesvědčování, povzbuzování (stimulace), cvičení, soutěže, odměn a trestů.“
- 13) „Pochvala, vzor rodičů, výchovné pohovory, časté pohovory s dětmi, trest (zákaz nějaké činnosti).“
- 14) „Zákazy (počítač, televize, kolo) s možností si to odpracovat (zamést dvůr, okopat zahrádku, umýt auto). Střídání se v povinnostech (úklid, zametání, koš). Pravidelné časy na počítači, večerní DVD či televize. A také výměnný obchod, já potřebuji vynést petky (*plastové lahve – poznámka autora*), děti dostanou např. čas u PC navíc.“
- 15) „Netrestám, domlouvám. Myslím, že řeči nic moc nevyřeší, důležitý je vlastní příklad, trpělivost. Tělesné tresty vůbec nepoužívám.“

Respondenti odpovídali, že nejčastěji používají při výchově svých dětí trest a odměnu. Většina popřela, že by používala fyzické tresty, ale někteří se výchovnému pohlavku nevyhýbají. Mezi další tresty, které používají při výchově svých dětí, respondenti uvedli křik, mlčení, zákazy (domácí vězení, zákaz počítače, televize, kola, snížení kapesného) a pomoc v domácnosti. Rodiče odměňují své děti zejména pochvalou, dále pak také slad-

kostmi, povzbuzováním a výlety. Ovšem trest a odměna nejsou jedinými metodami při výchově. Mezi výchovné metody také patří domluva a logické vysvětlení.

B VOLNÝ ČAS

B1 Co podle Vás znamená pojem volný čas?

Existuje mnoho definic pojmu volný čas (viz. kapitola 2.2). Zajímalo mě, co si pod pojmem volný čas představují respondenti.

- 1) „Časový úsek dne, kdy není člověk nucen vykonávat práci nebo další potřeby nezbytně nutné k přežití každého jednotlivce.“
- 2) „Vše, mimo čas strávený povinnostmi.“
- 3) „To, co nám zůstává při odečtu času pracovního a času polovoleného.“
- 4) „Doba, kdy nemám žádné povinnosti a můžu dělat to, co mě baví.“
- 5) „Mám volno od práce, rodiny, od reality.“
- 6) „Čas, kdy mám volno, nejsem v práci.“
- 7) „Čas určený k odpočinku, relaxaci i aktivnímu využití.“
- 8) „Období od příchodu ze školy do večera (mimo času, když se píšou úlohy).“
- 9) „Pro mne volný čas znamená udělat něco pro sebe – spánek, kosmetika, kadeřnictví apod.“
- 10) „Čas trávený podle vlastního výběru, možností a zálib.“
- 11) „Pod pojmem volný čas si já představuji všechnu činnost, kterou vykonávám prostě jen proto, že mě baví a že chci. Což neznámá, že mě třeba nebaví práce, jenže tam současně i musím. Ale třeba popovídat si s dcerou či přečíst knihu nemusím. To chci.“
- 12) „Volný čas je ten, o kterém výhradně rozhoduji já osobně bez toho, aby mně byl určen jinou osobou a mohl jej trávit podle svého uvážení. Tedy doba, kterou trávím jak aktivním, tak pasivním odpočinkem.“
- 13) „Čas, který trávíme činností, která nás baví a kterou chceme dělat – nikoliv musíme.“
- 14) „Čas, který mám jen pro sebe. Čas, který trávím s rodinou, kamarády.“
- 15) „Čas trávený mimo pracovní dobu.“

Tato otázka byla pro každého respondenta specifická. Každý ji zodpověděl trochu jinak. Nejvíce respondentů se shodlo na tom, že volný čas je doba, kdy můžou dělat to, co je baví. Dále pak odpovídali, že je to čas, který tráví se svou rodinou a kamarády, že je to čas mimo pracovní dobu, kdy nemají žádné povinnosti. Volný čas lidé tráví buď pasivním nebo aktivním odpočinkem nebo také obojím. Jeden respondent uvedl, že je to období od příchodu ze školy do večera.

B2 Jak trávíte volný čas?

Zajímalo mě, jak tráví respondenti svůj volný čas, zda ho čas tráví s rodinou, kamarády nebo se věnují jen sami sobě.

- 1) „Sportem, cestováním, aktivním odpočinkem, sebevzděláváním se.“
- 2) „Já pracuji na svém dalším vývoji a taky ho zaměřuji workoholickými aktivitami natolik, že i na fitness si v poslední době nenajdu čas.“
- 3) „Seberealizací, vzděláváním, odpočinkem, regenerací, rekreací, relaxací.“
- 4) „Ráda se s holkama dívám na nějaký film, a pak si o tom povídáme. Nebo hrajem karty atd.“
- 5) „Návštěvou fitness, sexem.“
- 6) „Sportem, četbou, návštěvou zábavných podniků.“
- 7) „Pohybem, studiem, udržováním sociálních kontaktů.“
- 8) „Ve škole a nad skripty. Jinak vařím, peru, uklízím a nakupuji.“
- 9) „Nejraději chodím cvičit, jezdit na bruslích, plavat. To je pro mne odpočinek.“
- 10) „S rodinou, sportem, kulturou.“
- 11) „Úplně vypnu, což se mi podaří málokdy, protože i když tělo může odpočívat, mysl pořád pracuje a vypne málokdy. Studium na vysoké škole v současné době zabírá většinu mého volného času. Kniha, občas televize, brouzdání na internetu, povídání si s dcerou, pes, kuželky, časopisy. Někdy jen tak blbnu.“
- 12) „Zejména aktivním odpočinkem, následuje rodina, vnoučata a pasivní odpočinek.“
- 13) „Počítač, přátelé, kniha, televize, gaučink.“
- 14) „Buď dělám to, co mě baví (počítač, televize, relaxace, spánek) nebo to trávím s rodinou. Hrajeme společenské hry např. dostihy, člověče apod. nebo jezdíme na výlety, dovolené, máme chvíle jen tak pospolu. Chodíme s dětmi na společné

procházky. Co nenávidím, je věčné vyřizování žádostí a podepisování se na některých z úřadů, to zabere klidně i půl dne!“

15) „Věnuji se koníčkům, domácnosti a rodině.“

Respondenti odpověděli, že ve volném čase nejraději sportují. Poměrně velká část respondentů uvedla, že volný čas tráví vzděláváním se a prací na svém dalším vývoji. Mnoho lidí ve svém volném čase odpočívá, ať už s knížkou v ruce, hraním různých her, na internetu, povídáním si s přáteli nebo rodinnými příslušníky, u filmu apod. Někteří respondenti svůj volný čas tráví prací v domácnosti.

B3 Jaký je podle Vás rozdíl v trávení volného času v minulosti a dnes?

Zajímalo mě, zda respondenti shledávají rozdíl v trávení volného času v dřívější době a dnes. A jestli ano, pak by mě zajímalo, v čem vidí rozdíl.

- 1) „Dříve byl volný čas více organizovaný, dnes je na svobodné vůli každého z nás, jak jej využije. Možností je dnes zajisté více, než v minulosti.“
- 2) „Daleko více možností pro jeho aktivní trávení.“
- 3) „Ve způsobu a možnostech využívání volného času.“
- 4) „Kvůli technickému pokroku jsou dnes daleko více děti doma u počítače, dříve byly víc venku.“
- 5) „Když jsem byl malý kluk, jezdili se mnou rodiče na výlety, dovolené. V dnešní době není čas na nic. A když je, nejsou peníze. S dětmi pracujeme na zahrádce, grilujeme, chodíme na bazén.“
- 6) „Dříve nebyly takové možnosti jako dnes. Ale dnes je to zase ovlivněno penězi. Nemůžu si dovolit vše, co bych chtěl. V současnosti můžeme cestovat kamkoli, dříve to nešlo.“
- 7) „Dříve byli lidé aktivní – aktéři. Dnes lidé jen konzumují a kritizují.“
- 8) „Dříve byly kroužky dostupné i těm tzv. slabším vrstvám, divadla a kina byla taky levná a mohli jsme nerušeně chodit do přírody. Dnes na místech, kde byly louky, stojí paneláky, kroužky a kina jsou drahé, a proto dnešním dětem nezbyvá nic jiného než obíhat paneláky (ti majetnější mohou chodit do kroužků).“

- 9) „Velký rozdíl. Dříve se sportovalo, byla zábava. Dnes jsou počítače, nesmyslné počítačové hry, žádná fyzická námaha – dnes se to bere jako zátěž.“
- 10) „Je to zhruba stejné. Jen teď je snad víc možností, ale stejně záleží jen na tom konkrétním jedinci, jak sám naloží se svým volným časem a jaké má možnosti.“
- 11) „Rozdíl v tom asi bude, tady se nám hodí oblíbená věta: Je jiná doba. Jsou jiné možnosti, jak trávit volný čas. Určitě je těch možností více než dříve. Rodina je limitována pouze finančními prostředky, které jsou k dispozici. Záleží však na tom, jsou-li tyto možnosti využity. Děti dnes prosedí spoustu svého volného času u počítače, nechodí ven, s kamarády komunikují pouze přes nějaký komunikační program. Nemají ani zájem trávit čas nějak jinak. Takže záleží na dětech samotných a také na tom, zda je rodina vede ke smysluplnému využívání volného času. Když si vzpomenu na svůj volný čas a porovnám jej s volným časem dcery (samozřejmě musím odmyslet věci, které jsou spojeny s danou dobou – tedy třeba již zmiňované počítače), pak nevidím velký rozdíl v trávení volného času. Kniha, výlety, čas strávený s rodinou, kamarády, zájmové kroužky, to všechno máme společné.“
- 12) „Dříve: příroda, koupaliště, vycházky, návštěva zoologické zahrady, kina, představení pro děti, cukrárny, návštěvy známých, společné výlety, rekreace. Nyní: neumíme odpočívat, známe fráze pasivní a aktivní odpočinek-v praxi neprovádíme. V době volna doháníme to, co nestihneme v práci, děti tráví volný čas na videohrách, počítačích, hracích automatech, chatech. Rozdíl: rodinná pospolitost v dřívější době při trávení volného času je nahrazena individuálními aktivitami jednotlivce.“
- 13) „Dříve byla snaha společnosti řešit vše, a proto i volný čas. Muselo se chodit do pionýra, školních kroužků, knihovny apod. Dnes je již pouze na vůli člověka, co chce ve svém volném čase podnikat. Problémem je v dnešní době spíše nedostatek finančních prostředků.“
- 14) „Děti si neumějí hrát bez dospělé osoby, málo času tráví venku. Dříve se lidé více navštěvovali, dnes komunikují přes internet nebo telefon. Dnes je více možností cestovat či navštěvovat kroužky či jiné zájmové aktivity. Často se volný čas promrhá u PC a televize.“

15) „Je daleko víc rozmanitých možností, možnosti jsou téměř neomezené, pokud má člověk dost peněz a času. Lidé daleko víc dbají na zdravý životní styl a víc sportují.“

Všichni respondenti se shodli na tom, že dnes je mnohem více možností než v minulosti. Avšak přestože je mnoho možností (cestovat, sportovat apod.), tak ne všechny volnočasové aktivity si můžou dovolit. Mnoho respondentů uvedlo, že nemají tolik finančních prostředků a času, aby mohli dělat vše, co by chtěli. Druhou nejčastější odpovědí pak bylo to, že děti dříve běhali více po venku než dnes. Také rodiče s dětmi častěji vyráželi na výlety a po návštěvách. V současné době děti tráví svůj volný čas převážně u počítače a komunikace mezi rodinou a kamarády probíhá často přes internet v podobě e-mailů a různých chatů nebo prostřednictvím mobilního telefonu.

B4 Jak Vás ovlivnili rodiče ve vztahu k trávení volného času?

Zajímalo mě, zda si respondenti vzpomenou, jak je ovlivnili rodiče ve výběru volnočasových aktivit.

- 1) „Dali základy. Do jisté míry byli vzorem.“
- 2) „Snažili se, abych se nekoňasal (nenudil).“
- 3) „Spíše negativně než pozitivně.“
- 4) „Rodiče mě moc neovlivnili, já jsem si šla vlastní cestou.“
- 5) „Rodiče nejevili zájem o mé volnočasové aktivity, tak jsem s každým sportem sekl.“
- 6) „S rodiči jsme jezdili po horách, k přehradám, pod stan. Věnovali se mi hlavně o víkendech, když nebyli v práci. Zůstal jsem věrný vodním radovánkám i horám.“
- 7) „Příkladem. Máma pohybově, otec duševně, cestováním.“
- 8) „Nijak. Já si svůj volný čas vždy organizovala sama.“
- 9) „Moc volného času jsem nemívala. Doma se muselo stále pomáhat, ale pokud byl volný čas, dokázala jsem ho využít hlavně jako dítě různými sportovními hrami.“
- 10) „Spíš mě nechali, ať si dělám, co chci.“
- 11) „Rodiče určitě ovlivňují své děti vlastním způsobem života, což se vztahuje i na trávení volného času. Pokud rodiče netráví volný čas např. sportem, většinou se

tato skutečnost přenáší i na dítě. Takže si myslím, že rodiče ovlivňují své děti svým vlastním trávením volného času. Pokud se v rodině otec ve svém volném čase válí celý den u televize a nepodporuje dítě, těžko můžeme očekávat, že dítě bude nadšeně chodit na hodiny klavíru. Důležitá je tedy podpora a zázemí ze strany rodičů. Usměrnování k žádoucím aktivitám – to se děje velmi často, může to souviset i s promítáním vlastních představ.“

- 12) „Tak, jak jsem uvedl v B3-dříve (*Respondent bodem B3 odkazuje na svou odpověď u předešlé otázky označené jako otázka B3 – poznámka autora*). Navíc zde byl ještě výchovný aspekt babičky a dědečka, což dneska skoro nepřipadá v úvahu, neboť místo odchodu do důchodu a starání se o vnoučata ukazují svou nepostradatelnost (někteří) potácením se mezi životem a smrtí v pracovním procesu.“
- 13) „Vzorem, vedením k určité volnočasové aktivitě, odsuzováním určitých volnočasových aktivit.“
- 14) „Rodiče mi nechali volnou ruku, jak s časem naložit. Měla jsem své volno, a také povinnosti.“
- 15) „Myslím si, že moc ne.“

Překvapením pro mě bylo to, že většina respondentů odpověděla, že je rodiče ve výběru volnočasových aktivit neovlivnili. Nechali je jít svou vlastní cestou. Druhou nejčastější odpovědí pak bylo to, že je rodiče ovlivňovali svým vlastním příkladem. Jestliže se například otec celý den „válí“ u televize, těžko pak dítě bude s radostí navštěvovat hodiny klavíru nebo sportovní kroužek. Pro některé respondenty byla důležitá podpora ze strany rodičů a jejich usměrnování k žádoucím volnočasovým aktivitám. Pravidelný volnočasový program organizovaný rodiči mělo minimum respondentů.

B5 Jak ovlivňujete volný čas svých dětí?

Zajímalo mě, jak děti respondentů tráví své volno a zda se rodiče podílí na organizování volnočasových aktivit.

- 1) „Nemám děti.“
- 2) „Snažím se jim vyjít vstříc v jejich zálibách.“
- 3) „Intervencí, kontrolou, reflexí a finanční podporou.“

- 4) „Teď už moc ne, jsou už dospělé, takže to ani nejde.“
- 5) „Vedeme děti s manželkou ke sportu, k tanci, ke gymnastice.“
- 6) „Snažím se dítěti věnovat každý den. Jezdíme po výletech, navštěvujeme hrady a zámky. Snažím se, aby měl pořád, co dělat.“
- 7) „Vlastní příklad, motivace v dětském věku, aktivní účast spolu s dítětem.“
- 8) „Snažíme se skloubit jejich zájmy a naše. Potom není problém pořádat společné zájezdy a další aktivity. Volný čas syna ovlivňují i dvě jeho aktivity – vodáctví (jezdí na závody) a skauting (jezdí na výpravy).“
- 9) „Mé děti jsou již dospělé, tak je neovlivňuji. Ale mám vnuka, kterému stále připravujeme program. Je nerad bez činnosti (cvičení, zábavní hry,...). Sám stále vyžaduje program.“
- 10) „Omezují počítač a televizi, spíš s nimi hrají stolní hry nebo vymyslím něco jiného. Vedeme je ke sportu.“
- 11) „V současné době v podstatě nijak. Dcera je na internátě, takže o nějakém ovlivňování nemůže být řeč. Dříve: podpora, pomoc, kontrola, usměrňování při výběru aktivit.“
- 12) „Vzhledem k tomu, že jsou již mimo domov, se o ovlivňování volného času nedá hovořit. Dříve jsme ale trávili s dětmi volný čas jako v bodě B3-dříve (*Respondent bodem B3 odkazuje na svou odpověď u otázky označené jako otázka B3 – poznámka autora*).“
- 13) „Snahou o jejich přiměřenost, vyváženost a vhodnost (volnočasových aktivit).“
- 14) „Po splnění a přípravy úkolů do školy mají volnou ruku. Odchody a příchody ven hlásí nebo si domlouvají předem.“
- 15) „Snažím se je zapojit do chodu domácnosti, podporuji je ve sportování.“

Zjistil jsem, že většina respondentů má děti starší nebo dospělé a jejich volný čas už neovlivňují. Zbylá část respondentů se snaží své děti vést ke sportu a kultuře, motivují je a podporují v jejich aktivitách, vytváří jim program, finančně je podporují, ale také je zapojují do chodu domácnosti, omezují jim počítač a televizi. Snaží se jít svým dětem příkladem.

B6 Jak se bude podle Vás dále vyvíjet trávení volného času u dětí, mládeže a dospělých v budoucnu?

Zajímá mě, jak bude podle respondentů vypadat trávení volného času v budoucnu, např. zda dojde ke zlepšení podmínek.

- 1) „Bude se stále více prohlubovat rozdíl mezi těmi, kteří tráví volný čas aktivně (sportem) a pasivními jedinci (konzumní společnost).“
- 2) „Nevidím žádné zásadní rozdíly.“
- 3) „Nabídka se rozšíří, zkvalitní a edukace bude motivačně zajímavější a pestřejší, pokud školství bude vychovávat kvalitní a zdravé pedagogy volného času.“
- 4) „K zábavě a počítačům.“
- 5) „Snad budou chtít lidé v budoucnu něčeho dosáhnout. Doufám, že budou víc sportovat, studovat.“
- 6) „Vidím, že hodně lidí navštěvuje hlavně restaurace. Nemají peníze, tak ani moc cestovat nemůžou, všechno je drahé.“
- 7) „Nevím, asi budou pohybově pasivní.“
- 8) „Velmi špatně. Já to odhaduji na hospody, parky a podobně.“
- 9) „Mám pocit, že pokud budou děti trávit volný čas tak, jako jej dnes tráví, mám obavy, že to povede k velké agresivitě dětí. Myslím, že by se děti měly více zaměstnávat a mít více povinností.“
- 10) „Záleží na každém, co si vybere, možností je dost. Jen chtít a hlavně ještě na to mít.“
- 11) „Tak to si netroufám tvrdit. Myslím, že v trávení volného času existují už nyní velké rozdíly mezi jednotlivými dětmi a celými rodinami. Bude záležet na nich samotných. Roli budou hrát určitě finanční prostředky.“
- 12) „Podle toho, co nabídne společnost a jaká bude sociální politika. Jestliže sociální politika bude taková, že rodiny nebudou finančně zajištěny, dospělí budou mít více jak jedno zaměstnání a bude růst nezaměstnanost, nebudeme hovořit o trávení volného času, ale nějaké době mezi zaměstnáním, školou apod. Volný čas bude zábava u dětí a mládeže horních 10.000, kteří na ní budou mít finanční prostředky. Pokud se bude zvyšovat věková hranice odchodu do důchodu, tak si dospělí moc volného času neužijí. Budou ho trávit čekáním u doktora a v lékárně s receptem. Mimo do-

mov se moc zdržovat nebudou, protože jim nějaký živočich sebere to, co jim zůstalo po návštěvě lékárny.“

13) „Špatně, hlavně z důvodu nedostačujících finančních prostředků v rodinách.“

14) „Budou více sedět a trávit čas u televize a PC. Budou se vozit v autech i pár metrů. Vyrostou z nich komunikativní samotáři.“

15) „Myslím si, že počítače zcela vyplní jejich volný čas (hry, chatování,..) přestanou sportovat, běhat po venku.“

Nejvíce se respondenti obávají finanční situace. Mnoho z nich skepticky uvedlo, že situace bude velmi špatná. Myslí si, že volnočasové aktivity budou směřovat zejména k počítačům, zábavě, agresivitě a pohybové pasivitě. Zajímavou odpovědí bylo to, že z dětí vyrostou „komunikativní samotáři“. Také byla zmínka o tom, že to, jak budou lidé trávit svůj volný čas, závisí hlavně na kvalitách pedagogů volného času.

C1 Jaký význam má podle Vás sportování pro člověka?

Sportování je podle mě jedna z velmi důležitých aktivit pro člověka. Nejen že formuje postavu a zabraňuje vzniku spousty nemocí, ale také působí na psychiku. Člověk se pak lépe cítí, načerpá energii apod. Zajímalo mě, zda lidé mají stejný nebo podobný názor jako já nebo zda se jejich názor na sport odlišuje.

1) „Je základem zdravého vývoje každého člověka, jak po stránce fyzické, tak i duševní. Hraje důležitou roli při zachování rovnováhy mezi časem tráveným v práci a volným časem tráveným aktivně.“

2) „Značný vliv na jeho fyzické i duševní zdraví.“

3) „Pozitivní význam z psychologického a fyziologického hlediska.“

4) „Záleží na každém člověku zvlášť. Pro někoho je to důležité, pro jiného méně. Někdo sportuje kvůli zdraví. Někdo nemusí sportovat a cítí se i tak dobře.“

5) „Zlepšuje zdraví, odbourává stres, člověk líp vypadá.“

6) „Sportování je určitě zdravé, pokud se to nepřehání. Pomáhá mi v běžném životě, odpočinu si, načerpám energii.“

7) „Absolutní (kalokaghatia) tělesně a duševně krásný. Význam má jak v současnosti, tak do budoucna.“

- 8) „Určitě velký. Získá fyzickou a v přírodě přijde na jiné myšlenky.“
- 9) „Myslím, že kdo provozuje nějaký sport, je stále mladý, spokojený. Na mě sport působí velmi kladně, zároveň je pro mne taková psychoterapie, vyčistím si při sportu hlavu a cítím se vždy moc dobře.“
- 10) „Sportuje pro svůj dobrý pocit. Cítí se lépe, lepší si kondici. Zdravotně je na tom lépe, pokud se nezraní.“
- 11) „Myslím, že co člověk, to jiná hodnota či význam sportování. Někdo, třeba já, vůbec nesportuje a nepocítí u něj nějaký nedostatek nebo o něm nevím. Někdo, jako ty, by si bez toho neuměl představit život nebo jo? To je ale subjektivní pohled. Objektivně je sport určitě důležitý – zdravotní hledisko, psychické a co já vím jaké další. Zase záleží, o jaký sport se jedná a co všechno člověku přináší. Ale otázka je dle mého názoru zaměřena spíše subjektivně, což je vnímání důležitosti sportování pro konkrétního člověka. A to záleží jen na něm. Příliš velká důležitost je také špatná, podřizovat celý svůj život jedné věci. Ovšem to nemusí být jen sport.“
- 12) „Motto Sokola bylo: Ve zdravém těle, zdravý duch. Moje je: Nic se nemá přehánět. V každém případě byl sport stavěn ihned za vojenství ve Spartě, Římě, Řecku. Byl vysoce hodnocen a umožňován byl vybrané skupině vyvolených. Z tohoto lze odvodit, že pro vývoj člověka má velký význam a je pozitivně hodnocen až do současné doby (do roku 1989 to byly oddíly Dukla, po roce 1989 olympionici aj.). Vložili-li se do sportu komerce, význam je finanční. Velký význam přikládám volnočasovému sportu.“
- 13) „Učí trpělivosti, spolupráci s ostatními, umění vyhrát, ale i prohrát. Zdravotní stav a s tím spojené i duševní zdraví.“
- 14) „Je to důležité pro vývoj a zdraví dítěte i dospělého člověka. Sport zabraňuje vzniku obezity.“
- 15) „Pomáhá udržovat tělo v kondici a kompenzuje psychické napětí a stres.“

Velká část respondentů odpověděla, že sportování ovlivňuje člověka po fyzické i psychické stránce. O tom, že sport ovlivňuje zdraví člověka, se mluvilo nejčastěji. Dále dotazovaní hovořili o tom, že sportování odbourává stres, navozuje pocit spokojenosti a dobrou náladu, zabraňuje vzniku obezity, člověk si zlepšuje fyzickou kondici, vylepšuje tělo a přitom se učí trpělivosti i spolupráci.

C2 Jaké jsou podmínky pro sportování běžné populace?

Je zřejmé, že v posledních letech, pomocí různých dotací, vznikají sportovní areály. Zajímalo mě, zda si lidé myslí, že jsou podmínky dostačující či nikoli.

- 1) „Podmínky se zlepšují, ale stále je obrovský prostor pro realizaci nových projektů a zdokonalování stávající nabídky. Platí to zvláště pro menší regionální centra, kde nabídka sportovních možností, v porovnání s velkými městy, je mnohem užší.“
- 2) „Dostačující.“
- 3) „V podstatě nadstandardní, finančně však nadprůměrné.“
- 4) „Kdo chce cvičit, nějakou činnost si najde.“
- 5) „Dobré, sport je víc propagovaný.“
- 6) „Moc toho není, bazén, posilovna, lyžování, ale vše je drahé.“
- 7) „Dobré.“
- 8) „Špatné. Dříve byly sportovní kroužky zadarmo a v současné době se musejí všechny platit. Ani zázemí, které mívali někteří sportovci, už není. Takže kdo nemá peníze, nemůže sportovat a musí sedět doma.“
- 9) „Můj názor je, že jsou docela dobré podmínky.“
- 10) „Je mnoho možností. Ale také je to dost náročné (finančně i časově).“
- 11) „Já myslím, že dobré. Záleží na dostupnosti, lokalitě. Větší město = lepší podmínky. Finance hrají velkou roli.“
- 12) „Domnívám se, že kdo chce, má příležitostí dostatek (za posledních 15 let: kryté plavecké bazény, bruslařské haly, tenisové kurty, cyklostezky v rámci regionu i mimo něj, vybudování lyžařských sjezdovek, stezky pro běžce ...), tedy dobré.“
- 13) „Nedostačující, ale kdo má ke sportu vztah, dokáže si své místo najít.“
- 14) „Jsou dostupné, některé ale finančně náročné.“
- 15) „Velmi dobré, hodně přibylo posiloven, rehabilitací, cyklostezek...“

Respondenti odpovídali spíše kladně než záporně. Podmínky pro sportování byly vyhodnoceny jako dobré až nadstandardní. Přibývá mnoho posiloven, cyklostezek, rehabilitací, tenisových kurtů, bruslařských hal apod. Menší část respondentů odpověděla, že jsou podmínky špatné nebo nedostačující. Možností je v současné době mnoho. Otázka však je, zda si lidé, vzhledem k jejich finanční situaci, mohou sportování dovolit. Ovšem záleží na výběru druhu sportu. Jak odpověděl jeden respondent: „Kdo chce cvičit, nějakou činnost

si vždycky najde.“ Také je rozdíl v lokalitě. Ve větším městě jsou lepší podmínky pro sportování běžné populace, a hlavně jeho dostupnost, než třeba na vesnici.

C3 Jakým způsobem by měla společnost podporovat sportování dětí?

Myslím, že je velmi důležité vést děti ke sportu už od útlého věku, vytvořit jim vztah ke cvičení a vysvětlit jim, jaké výhody přináší sportování. Otázkou je, jakým způsobem by měla společnost tuto činnost provádět.

- 1) „Výchovou a vedením dětí ke sportu na školách. Podporou rodičů, kteří vedou děti ke zdravému životnímu stylu (např. finanční zvýhodnění zdravotního pojištění těchto dětí – zdravé děti ve finále budou stát nás všechny mnohem méně, než ty, které v dětství nesportovaly a díky tomu snadněji podléhají nejruznějším civilizačním chorobám a jejich následná léčba jde ze státních peněz). Podporou podnikatelů v této oblasti ze strany statutárních orgánů měst, obcí, krajských institucí. A to jak finanční, tak i nefinanční.“
- 2) „Dotovat.“
- 3) „Dostupnou nabídkou a akceptací poptávky.“
- 4) „Nemyslím, že společnost s tím může něco udělat, jediné stavět hřiště a ne supermarkety.“
- 5) „Podpora ze školství, zdravotnictví, podpora pojišťoven, měly by víc hradit sportování.“
- 6) „Zrušily se dotace u zdravotních pojišťoven, což si myslím, že je chyba. Na školách by mělo být více tělocviku.“
- 7) „Vytváření vhodných podmínek, neupřednostňovat jen fotbal, hokej. Nepodporovat jen vrcholové sportovce.“
- 8) „Sport by měl být dostupný všem společenským vrstvám.“
- 9) „Snažit se jim vycházet vstříc, co se týká sportu a ukázat jim, že je velmi kladné provozovat v životě sport.“
- 10) „Asi investovat víc peněz do sportovních akcí a příprav.“
- 11) „Dotace provozovatelům sportovních zařízení, dotace školám, které by mohly realizovat projekty zaměřené na sportování dětí, dotace neziskovým organizacím, které se věnují zájmové činnosti dětí, zvýhodněné ceny, bezplatné možnosti. Spolupráce

škol, mimoškolních zařízení, rodiny. Prezentace v médiích, dny otevřených dveří. Všechno je to ale o penězích. Společnost, ovšem rozumím tím stát, má jedinou páku, a to dotace. Společnost jako taková, tedy všichni lidé, nevím, jakým způsobem by měla podporovat jako celek. Zase se to děje v rámci nějakých skupin – malých či větších – rodina, škola, obec atd.“

- 12) „Více hodin tělesné přípravy na školách se zaměřením na gymnastické prvky, motorickou obratnost, vytrvalost. Vše zábavnou formou. Netrestat-neposmívat se při nezdaru, dostatečně chválit a motivovat dobré výsledky. Společnost – zajistit objekty s dostatečnou vybaveností k jednotlivým sportům, aby se odstranily rozdíly např. kdo na to má, lyžuje, kdo ne, sedí doma, nebo se rodina zadluží a koupí.“
- 13) „Bezplatná možnost sportovních aktivit, vzorem populárních osobností, výukou.“
- 14) „Více hodin tělesné výchovy ve škole. Nenahrazovat hodiny tělocviku např. matematikou, češtinou apod. Více hřišť i pro děti a mládež.“
- 15) „Výstavba sportovišť, areálů pro různé druhy sportovních aktivit, podpora malých sportovních jednot.“

Respondenti odpovídali, že by společnost měla podporovat sportování dětí hlavně různými druhy dotací. Dotace by měly být uděleny zejména provozovatelům sportovních zařízení, školám a neziskovým organizacím, které se věnují zájmové činnosti dětí. Další podporou by měla být dostupná nabídka sportovních aktivit pro všechny sociální vrstvy, aby se odstranily rozdíly mezi těmi „kdo na to mají“ a těmi „kdo na to nemají“. Dále pak také zajistit hřiště a jiné sportovní objekty s dostatečným vybavením. Respondenti také uvedli, že je málo tělesné výchovy na školách a přednášky o tom, jak je sport pro člověka důležitý, také chybí. I rodiče se velmi málo zapojují do debat o sportu se svými dětmi. Také média by měla častěji prezentovat pozitivní stránky sportu. Je pravdou, že ne všechny děti jsou sportovně nadané, proto by se mělo zabránit posměchu a trestům při nezdaru. Děti by se měly spíše motivovat. Sport by se měl stát pro děti příjemnou formou zábavy.

C4 Jakou roli hrají finanční prostředky při sportování?

Ne každá rodina vydělává tolik peněz, aby mohla platit svým dětem několik kroužků zároveň. Proto záleží na správném výběru. Zajímalo mě, jak velkou roli hrají finance při výběru sportovních aktivit.

- 1) „Hrají důležitou roli, ale nejsou nejdůležitější. Sportovat se dá i s minimálními finančními nároky.“
- 2) „Střední, ovlivňují možnosti, ale nejsou zcela rozhodující.“
- 3) „Velkou, zvláště z pohledu moderních trendů, které sportování přináší.“
- 4) „Velkou. Záleží na tom, jaký sport člověk provozuje.“
- 5) „Velkou. Nejdřív rodina a snažím se ušetřit aspoň na fitko.“
- 6) „Velkou. Navštěvuji jen sporty, na které mám, i když bych rád vyzkoušel i jiné.“
- 7) „Značnou.“
- 8) „Velikou. Jenom neoprénové kalhoty pro desetiletého kluka stojí 1000,- Kč.“
- 9) „Určitě hrají svou roli, ale podle mne pokud člověk chce dělat nějaký sport, tak těch financí není až tolik potřeba, důležité je chtít pro sebe něco udělat.“
- 10) „Dost velké, pokud chcete být špičkový sportovec.“
- 11) „Asi záleží na tom, o jaké sportování jde. Rozumět tím můžeme jak partu kluků, která si kope jen tak do balonu, tak i fotbalové družstvo, kde již náklady jsou vyšší. Od druhu sportu a jeho stupně náročnosti se také odvíjí náročnost finanční. Konkrétně nedokážu posoudit.“
- 12) „Velkou, již jsem se několikrát vyjádřil. Rekreační sport nějaká tisícovka, závodně desetitisíce a ještě známost.“
- 13) „Jak pro kterou rodinu. Jsou rodiny, kde např. v rámci šetření na dovolenou nemají finanční prostředky na sport dětí. U některých sportů je dost drahé vybavení.“
- 14) „Pro určité sportovní aktivity jsou finanční prostředky velice důležité. Jinak to ujde.“
- 15) „Důležitou, ale ne nejdůležitější. To je hlavně chuť překonat se a něco začít dělat (běhat, chodit na procházky mohou i lidé sociálně slabší).“

Všichni respondenti jednoznačně odpověděli, že finanční prostředky hrají velkou, ale ne zcela rozhodující, roli při sportování. Existují i sporty, které nejsou finančně náročné, jako například běh nebo třeba „fotbal na hřišti za domem“. Je ale pravdou, že u někte-

rých sportů je drahé vybavení. Někdy jsou to jednorázové investice, mohou být však i pravidelné. Pak záleží na tom, co člověk upřednostní, zda sport nebo jinou činnost (restaurace, drahá dovolená apod.), do které investuje své peníze a zda chce něco pro sebe udělat.

C5 Jaký názor máte na tělesnou výchovu na školách?

Od této otázky jsem očekával, že respondenti posoudí stav tělesné výchovy na školách.

- 1) „Je nedostatečná. Patrně je to dáno i kvalitou personálního obsazení jednotlivých škol.“
- 2) „Minimálně podporuje výchovu v tomto směru, velkou roli hraje vyučující.“
- 3) „Pokud budou vyučovat pedagogové, kteří učili ještě nás a naši generaci, nebude mít kvalita a nabídka apelující na trendy a možnosti vzrůstající charakter.“
- 4) „Myslím, že tělesná výchova na základních školách je v pořádku. Nejde vybrat pro všechny jeden sport. Aktivity by se měly střídát.“
- 5) „Tělesná výchova by měla být všestrannější. My jsme jen běhali.“
- 6) „Asi je hodně v pozadí. Mělo by se více sportovat a měli by tělesnou výchovu učit sportovci a ne kdekdo.“
- 7) „Děti se vyhýbají pohybu. Únik do nemoci.“
- 8) „Nedokážu posoudit, ale myslím, že je také na horší úrovni, jako všechno v téhle společnosti.“
- 9) „Myslím, že by se děti měly ve školách více motivovat ke sportu. Dle mého názoru je ve škole sportu věnováno málo.“
- 10) „Jsem spokojena. Je to v rámci možností.“
- 11) „Nelze pojmut obecně. Můžu mít názor na tělesnou výchovu svého dítěte, jiné školy nemohu posuzovat. Myslím, že záleží na typu školy. Srovnám-li to s vlastní tělesnou výchovou, možná jsou učitelé benevolentnější, je menší náročnost. Dcera je na střední škole, myslím, že jejich tělocvik je náročný minimálně. Záleží také, jaký je mu v dané škole přikládán význam. Jiné to bude ve sportovních třídách a jiné v intelektuálně zaměřených.“
- 12) „Bída a utrpení. Skok přes kozu, švédskou bednu, kotoul vpřed a vzad, 5 kliků (více neudělají) a když po vyšplhání na lano nepadne z jednoho metru, tak dostává

jedničku. Zcela scházejí branné a orientační celodenní hry s plněním různých dovedností. Oni by to někteří nedokázali ani projít, natož proběhnout a to ještě v slušném čase.“

13) „Vzhledem ke stáří mých dětí již těžko mohu posuzovat.“

14) „Více tělesné výchovy ve škole by neškodilo. Měla by mít celonárodní strategii, aby měla smysl pro zdravý vývoj dítěte již od mateřské školy až po střední včetně.“

15) „Myslím si, že hodně upadá. Děti jsou líné a nešikovné a hodně se vymlouvají a nechce se jim cvičit. A učitelé jsou nakonec rádi za omluvenku z tělocviku, aspoň je méně úrazů na škole. Skoro se přestalo cvičit na náradí.“

Nad touto otázkou nikdo z respondentů dlouze nepřemýšlel a okamžitě zvolil negativní odpověď. Tělesná výchova na školách je podle nich na velmi špatné úrovni. Největší chybu vidí většina ve špatné a hlavně nekvalitní práci pedagoga vyučujícího tělesnou výchovu. Lidem se zdá, že je na školách málo hodin tělesné výchovy, děti nemají motivaci cvičit, jakákoliv fyzická náročnost zde chybí a i tomu málo pohybu, který děti vykazují, se vyhýbají. Omluvenky typu bolí mě hlava nebo mám rýmu jsou stále častější.

6 DISKUZE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V této části bakalářské práce se zamyslím nad získanými odpověďmi respondentů. Myslím si, že výchova je základem všeho. Podle mě se rodiče v dnešní době málo věnují svým dětem. Výmluvu hledají v tom, že mají nedostatek času. Myslím si, že čas je pořád stejný, neměnný. Záleží jen na každém z nás, jak s ním naložíme, jak ho využijeme. Jsou rodiče, kteří se věnují jen svému zaměstnání a dítě nechají vyrůstat „s klíčem na krku“. Takové jednání se jim může později vrátit v podobě nezvladatelného mladého člověka. Lidé, kteří nebyli v mládí vedeni k aktivnímu využívání volného času, budou těžko tuto radost hledat v pozdějších letech svého života a často se bohužel začlení do kolektivu lidí užívajících například alkohol nebo drogy. Myslím si, že žádný extrém není dobrý. Podle mě je potřeba se dítěti věnovat, mluvit s ním, ukazovat mu nové možnosti, vést ho k všestrannosti a samozřejmě nechat mu volný čas pro jeho aktivity. Jsou známy případy, kdy otec chce ze svého syna mít úspěšného sportovce a od útlého věku ho proto dennodenně zahlcuje nepřiměřenými tréninkovými dávkami. To má za následek, že syn většinou v dorosteneckém věku, pokud nemá oslňující sportovní výsledky, začíná utíkat k jiným aktivitám. Proto zastávám názor, že všestrannost je nejdůležitější a sport by měl být příjemným průvodcem na cestě životem. Velkou roli zde hraje škola. Hodiny tělesné výchovy se stávají pro děti nezáživnými. Děti se vymlouvají na vše možné, jen proto, aby nemusely cvičit. Čím to je? Dnes mají podstatně lepší podmínky co se týče prostorů a sportovního vybavení. Kde se stala chyba? Proč jsou lavičky obsazeny necvičícími dětmi hrajícími si s mobilními telefony? Žák který cvičí, je považován za zvláštního. Učitelé tělesné výchovy postupně rezignují a jsou nakonec taktéž rádi, že hodinu tělesné výchovy přežili. Mám zkušenost s dětmi ze základní školy, které chodí na hodiny tělesné výchovy do fitcentra, kde se seznamují se sportem, který je pro ně nový. Nenutím děti zvedat těžké váhy, podávat extrémní výkony. Samotné cvičení ve fitcentru není zas tak záživné jako například jízda na koni, ale i tak lze děti získat pro toto cvičení. Vycházím z toho, že děti jsou soutěživé. Snaží se být lepší než ten druhý, chtějí vyhrát, a proto i cvičení ve fitcentru se stává zábavnou formou pohybu. Odměnou pro mě je to, když vidím, že děti, které do fitcentra přišly s nedůvěrou, odchází s úsměvem na tváři a domlouvají se, kdy navštíví fitcentrum znovu ve svém volném čase. Toto je směr, kterým bychom měli jít. Musíme děti podporovat, motivovat je, ukázat jim možnosti, radost ze sportu a hlavně nerezignovat, ale bojovat s dnešní nespportovní dobou. Je důležité podporovat výstavbu nových cyklostezek a spor-

tovních areálů, které díky dotacím opravdu vznikají. Problém ale vidím jinde. Na sídlištích vznikají sportovní hřiště, která se dají využívat na různé kolektivní sporty, ale koho na nich vidíme? Buď jsou prázdná a nebo obsazená mladými lidmi, kteří zde požívají alkoholické nápoje a jiné drogy. Také se zde schází podivné party mladých lidí, kteří si sportovní hřiště pletou se zápasštěm. Tím se dostávám k jednomu z největších problémů naší společnosti. Lidé jsou čím dál více agresivní, bezohlední. Agrese u mladých lidí je zřejmá i na diskotékách a sportovních zápasech, je všude kolem nás. Tímto chci zdůraznit, že nestačí mít hřiště. Hlavní problém vidím ve výchově. Mladí lidé neumí využívat sportovní areály. Je potřeba, aby v oblasti sportu působili pedagogové volného času. Tito by měli pomáhat a částečně organizovat sportovní aktivity v obcích pro širokou veřejnost. Stát se stará jen o vrcholové sportovce, ale na většinu obyvatel zapomíná. To se nám pak vrací v stále častěji se vyskytujících případech obezity, a tím pádem ve vyšší nemocnosti, v neschopnosti pracovat. Místo aby zdravotní pojišťovny přispívaly na sportování lidí, tak tento příspěvek ruší. Myslím si, že zdravotní pojišťovny by měli zvýhodnit lidi, kteří se starají o své zdraví a naopak postihnout ty, kteří své zdraví ničí kouřením, alkoholem atd. Například v dnešní době, kdy svět trápí finanční krize, jsou peníze poskytovány na podporu automobilového průmyslu, aby rozpohyboval ekonomiku. Proč tedy nejsou podporovány i sportovní aktivity, které by rozpohybovaly lidi? Vždyť obezita se ve světě neustále rozrůstá, má pandemický charakter, týká se většiny z nás. Děsíme se, když čteme o nějakém druhu chřipky, ale obezity se nebojíme, přitom ta má na svědomí podstatně více životů. Myslím si, že by bylo efektivnější v současné době podporovat pohybové aktivity lidí. Došlo by nejen ke zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva, ale i k podpoře podnikatelských aktivit v oblasti sportu. Potřebujeme rozpohybovat nejen ekonomiku, ale i obyvatelstvo. V současnosti jsou města pokryta hernami s výherními automaty, kde za blikajícími bednami sedí zoufalí lidé. Snad se dočkáme, že budou města pokryta sportovišti obsazenými zdravými, veselými lidmi.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem shrnul poznatky z oblastí výchovy, volného času a sportu. Jednotlivé oblasti jsem definoval, popsal, a zaměřil jsem se také na to, jak se vyvíjely v čase. Na základě získaných teoretických poznatků jsem v praktické části bakalářské práce vytvořil polostrukturovaný rozhovor, který obsahoval 16 otázek, vztahujících se k uvedenému oblaťem. Nejprve jsem sestrojil tzv. předrozhovory se 4 respondenty. Poté, co jsem si na těchto předrozhovorech ověřil správnost otázek, přešel jsem na vlastní výzkum. Náhodným výběrem jsem zvolil 15 respondentů, jejichž odpovědi jsem zapsal do záznamových archů, a poté jsem rozhovory zpracoval.

Především mě zajímalo, jak tráví respondenti svůj volný čas. Zda se věnují sportování a zda si uvědomují důležitost této volnočasové aktivity. Také jsem chtěl zjistit, jakou výchovu svých dětí respondenti upřednostňují, a jestli a jakým způsobem ovlivňují jejich volnočasové aktivity.

V oblasti výchovy jsem zjistil, že dříve lidé věnovali více času výchově svých dětí. V dnešní době je výchova volnější než v dřívějších letech. Respondenti se snaží vychovávat děti k samostatnosti, slušnosti a respektu k druhým lidem. Výchova dětí je nejvíce ovlivněna rodiči, školou, kamarády a médii. Zvláště média podle respondentů ohrožují výchovu (internet – zejména nevhodné hry a chatování, televize – nevhodné programy apod.).

V oblasti volného času jsem zjistil, že respondenti se nejvíce věnují sportu, vzdělávání a rodině. V současné době je více možností, jak trávit volný čas. Bohužel v dnešní době děti tráví hodně času u počítače a nechodí ven, což vede k jejich pohybové pasivitě. Z výzkumu dále vyplynulo, že lidé většinou nemají dostatek finančních prostředků na volnočasové aktivity. Respondenti vedou své děti zejména ke sportu a kultuře. Snaží se je dostatečně zaměstnávat, aby neměly čas na nevhodné aktivity (drogy, gamblerství, vandalismus apod.).

Respondenti si uvědomují, že sport má pro ně blahodárný účinek. Příznivě působí nejen na fyzický stav, ale pomáhá i při psychických problémech. Lidé si při sportu odpočinou, načerpají nové síly. Sport je učí trpělivosti a spolupráci. Má význam pro rozvoj osobnosti a pomáhá také např. v boji proti obezitě. Podmínky pro sportování se podle respondentů lepší, je více možností. Společnost by měla sportování dětí podporovat formou dotací

a dostupnou nabídkou pro všechny sociální vrstvy. Děti by měly být vedeny ke sportu už od základní školy prostřednictvím tělesné výchovy. Respondenti uvedli, že tělesná výchova na školách je nedostatečná. Podle nich by mělo být více hodin tělocviku a pedagogové tohoto předmětu by měli mít kvalifikované vzdělání. Dále jsem zjistil, že chybí sportovní objekty s dostatečným vybavením. Společnost by měla podporovat nejen vrcholové sportovce, ale i běžnou populaci. Finanční prostředky jsou podle respondentů důležité, avšak nejsou rozhodující.

Dospěl jsem k závěru, že v současné době není věnována sportu taková pozornost, jakou by si zasloužil. Varováním by pro nás měl být postoj dětí a mladých lidí ke sportovním aktivitám. Pokud děti nepřivedeme ke sportování a nenaučíme je, aby se sport stal součástí jejich života, máme zaděláno na problém současnosti, obezitu. Ta v současnosti dosahuje již pandemických rozměrů a brzy bude stále více ovlivňovat naši společnost. Je to problém výchovy, která je v dnešní době podstatně uvolněnější. Rodiče nemají na své děti čas a děti pak vyrůstají bez řádného vedení „s klíčem na krku“. Děti se bezcílně toulají městy, nudí se, a toto chování často předchází patologickým jevům, které nechceme vidět a přehlízíme je. Dá se říci, že více a více tolerujeme jevy, jako je užívání alkoholu a drog. Je nutné zvednout děti od počítačů a ukázat jim jinou cestu. Pokud rodiče nesportují, těžko začnou sportovat jejich děti. Nemají totiž vzor a čas tráví bezcílným chatováním a hraním her, často s agresivní tematikou, která má pak vliv na chování v reálném životě. Je nutné, aby se hodiny tělesné výchovy na školách začaly brát vážně. Vedle výchovy v rodině se tělesná výchova musí stát dalším pilířem, který děti naučí mít pozitivní vztah ke sportu. Díky všestranné sportovní výchově v rodině a školní výchově se dítě může nadále rozvíjet a samo si určit, jaké sportovní aktivity se v životě bude věnovat. Dítě sportující je dítě zdravé. Díky sportu se u něho rozvíjí i další vlastnosti, které jsou důležité v každodenním životě, např. spolupráce, houževnatost, vůle, odvaha, soustředěnost. Dětem bychom měli vytvořit takové podmínky, aby z nich vyrostli zdraví jedinci, plní síly, energie, citově vyrovnaní a uvědomělí, všestranně zaměřené osobnosti s jasným a dosažitelným cílem. Bohužel sociální nespravedlnost se promítá i zde, v oblasti sportu. Existují sportovní odvětví, která nejsou finančně nákladná, avšak někteří lidé je i tak nemohou provozovat. Zde by měla nastoupit podpora státu. Stát by se měl ostatně podílet i na podpoře sportování prostřednictvím zdravotních pojišťoven. Je mnoho možností, jak působit na pojištěnce. Nejschůdnější formou je prevence, tzn. příspěvky na sportování, odměny za péči o své

zdraví. Naopak pojistné by mělo být dražší pro pojištěnce, kteří si záměrně své zdraví poškozují.

Díky bakalářské práci jsem si vytvořil přehled o postavení sportu v naší společnosti. Je zřejmé, že pohybové aktivity ztrácí na významu. Podle mě je hlavní důvod v nedostatečné výchově dětí a vlastním příkladě. Je nutné o tomto problému mluvit, psát, přemýšlet a hledat východiska, díky kterým by se sportu podařilo vstoupit do povědomí lidí. Měl by být běžnou součástí života a jeho postavení by mělo stát hned vedle školních nebo pracovních povinností každého jedince.

Zvolené téma bylo značně obsáhlé a po nahlédnutí do této problematiky jsem zjistil, že jsem na úplném začátku bádání v této oblasti. Bakalářská práce by mohla být přínosem pro rozvoj podnikatelských aktivit v oblasti sportu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BREZINKA, W. *Východiska k poznání výchovy*. 1. vyd., Brno: L. Marek, 2001, 312 s. ISBN 80-86263-23-1.
- [2] BURSTYN, V. *The Rites of Men: Manhood, Politics, and the Culture of Sport*. Toronto: University of Toronto Press, 1999. ISBN 0-8020-7725-0.
- [3] COAKLEY, J. *Sport in Society*. New York: Mc Graw-Hill, 2001. ISBN 0-07-118155-5.
- [4] GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999, 232 s. ISBN 80-85783-20-7.
- [5] GRECMANOVÁ, H. A KOL. *Obecná pedagogika II*. 2. vyd., Olomouc: Hanex, 2003, 192 s. ISBN 80-85783-24-X.
- [6] HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd., Praha: Portál, 2008, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [7] HODAŇ, B. *Volný čas a jeho současné problémy*. 1. vyd., Olomouc: Hanex, 2002, 220 s. ISBN 80-85783-40-1.
- [8] HODAŇ, B., DOHNAL, T. *Rekreologie*. 1. vyd., Olomouc: Hanex, 2005, 202 s. ISBN 80-85783-48-7.
- [9] CHARVÁT, M. *Sociální aspekty sportovních aktivit*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-029-8.
- [10] JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1994, 132 s. ISBN 80-901737-6-4.
- [11] KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd., Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, 64 s. ISBN 80-7067-669-8.
- [12] KOHOUTEK, R. A KOL. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1996, 184 s. ISBN 80-85867-94-X.
- [13] KUMPERA, J. *Jan Amos Komenský: Poutník na rozhraní věků*. 1. vyd., Ostrava: Amosium servis a Nakladatelství Svoboda, 1992, 375 s. ISBN 80-85498-03-0.
- [14] MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd., Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [15] MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. 1. vyd., Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 208 s. 14-557-86.
- [16] NĚMEC, J. A KOL. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného*

času. 1. vyd., Brno: Paido, 2002, 120 s. ISBN 80-7315-012-3.

[17] PAULÍK, K. *Psychologie tělesné výchovy a sportu*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1986.

[18] PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd., Praha: Karolinum, 2007, 176 s. ISBN 978-80-246-1265-2.

[19] PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 3. vyd., Praha: Portál, 2005, 481 s. ISBN 80-7367-047-X.

[20] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vyd., Praha: Portál, 1995, 294 s. ISBN 80-7178-029-4.

[21] PŘADKA, M. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. 1. vyd., Brno: MU, 1999, 94 s. ISBN 80-210-2033-4.

[22] READ, H. *Výchova uměním*. 1. vyd., Praha: Odeon, 1967, 409 s. 01-521-67.

[23] SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 1. vyd., Brno: Paido, 2002, 142 s. ISBN 80-7315-021-2

[24] SEKOT, A. *Sociologie sportu*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita a Paido, 2006, 412 s. ISBN 80-210-4201-X.

[25] SEKOT, A. A KOL. *Sociální dimenze sportu*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2004, 246 s. ISBN 80-210-3581-1.

[26] SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1290-9.

[27] SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vyd., Praha: Management Press, 2001, 160 s. ISBN 80-7261-038-4.

[28] SVOBODA, B., VANĚK, M. *Psychologie sportovních her*. Praha: Olympia, 1986.

[29] VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd., Brno: Paido, 1995, 194 s. ISBN 80-901737-9-9.

[30] VESELÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd., Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, 210 s. ISBN 80-7194-864-0.

[31] Zákon č. 115/2001 Sb. ze dne 30.3.2001 o podpoře sportu.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

WHO Světová zdravotnická organizace.

SDTJ Svaz dělnické tělocvičné jednoty.

DVD Digital Versatile Disc.

Překlad: digitální víceúčelový disk.

PC Personal Computer

Překlad: osobní počítač.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obr. 1: Rozdělení dotazovaných dle věku.....	54
Obr. 2: Rozdělení dotazovaných dle jejich vzdělání.....	54
Obr. 3: Rozdělení dotazovaných dle jejich rodinného stavu.....	55
Tab. 1: Charakteristika výzkumného vzorku.....	53

SEZNAM PŘÍLOH

P I	Ukázka rozhovoru	94
P II	Formulář rozhovoru.....	99
P III	Barvení textu.....	102

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA ROZHOVORU

Věk: 51

Vzdělání: vysokoškolské

Rodinný stav: ženatý

Zaměstnání: MěÚ

Počet dětí a jejich věk: 2 / 22 a 28

A VÝCHOVA

A1 K čemu by podle Vás měla směřovat výchova dětí?

„K výchově odpovědného jedince schopného soužití s jinými, snahou se rozvíjet a budovat, dělat radost nejen sobě, ale i jiným.“

A2 Jaký je podle Vás rozdíl ve výchově dětí dříve a dnes?

„V dřívější době byla prosazovaná „nezastupitelná role matky a úplnost rodiny, tj. otec, matka. O výchovu se starala rodina, stejně jako o tělesný vývoj. Nezastupitelnou roli zaujímal kamarádi a jednoduché sporty bez potřeby drahého vybavení (fotbal na dvorku, hokej na rybníku, vybíjená apod.). Odpovědnost za výchovu dětí předškolního věku měly jesličky, dále mateřské školy. Odpovědnosti se nezříkaly základní školy. Vše bylo ve spolupráci s rodinou – alespoň tak to беру. Nyní se prosazuje domácí hlídání cizí osobou, úplná rodina je asi v 30% tam, kde je dítě, mateřská škola a škola prosazuje, že za výchovu odpovídají jen v objektech kde sídlí, zbytek je jen na rodině, sporty vyžadují vysoké finanční náklady na vybavení, což není umožněno všem, obdobně je tomu i v oblasti kulturního vzdělání, vznikají rozdíly mezi stejně starými dětmi ve třídě apod. Výchova je často nahrazena počítačovými hrami, dohled na dítě se uskutečňuje mobilním telefonem, emailem. Nově se objevuje „gemblerství“, zvyšuje se drogová, alkoholová a nealkoholová toxikomanie, nemluvě o násilné trestné činnosti.“

A3 Kdo všechno podle Vás působí na výchovu dětí?

„Vše co dítě vidí a podle věku je schopné vnímat kolem sebe (jak dobré, tak špatné). Rodina a její zájem o výchovu jedince. Blízcí příbuzní. Předškolská, školská a učební zařízení všech typů. Kamarádi. Média. Samostatná snaha dítěte. Společnost.“

A4 Co všechno může ohrozit výchovu našich dětí?

„Jednoduše řečeno, příklady táhnou. Jinak vše, co jsem uvedl v bodě 3.“

A5 Jaké výchovné metody používáte při výchově svých dětí?

„Staré přísloví: Jen hlupák se učí ze svých zkušeností, moudří se učí ze zkušeností druhých. Tj. výchova k poslušnosti, výchova dovednostem a učení k samostatnému rozhodování. Metoda: příkladu, vzoru, kladení požadavku, přesvědčování, povzbuzování (stimulace), cvičení, soutěže, odměn a trestů.“

B VOLNÝ ČAS

B1 Co podle Vás znamená pojem volný čas?

„Volný čas je ten, o kterém výhradně rozhoduji Já osobně bez toho, aby mě byl určen jinou osobou a mohl jej trávit podle svého uvážení. Tedy doba, kterou trávím jak aktivním, tak pasivním odpočinkem.“

B2 Jak trávíte volný čas?

„Zejména aktivním odpočinkem, následuje rodina, vnoučata a pasivní odpočinek.“

B3 Jaký je podle Vás rozdíl v trávení volného času v minulosti a dnes?

„Dříve: příroda, koupaliště, vycházky, návštěva ZOO, kina, představení pro děti, cukrárny,

návštěvy známých, společné výlety, rekreace. Nyní: neumíme odpočívat, známe fráze pasivní a aktivní odpočinek-v praxi neprovádíme, v době volna doháníme to, co nestihneme v práci,děti tráví volný čas na videohráčích, počítačích, hracích automatech, chatech. Rozdíl: rodinná pospolitost v dřívější době při trávení volného času je nahrazena individuálními aktivitami jednotlivce,...“

B4 Jak Vás ovlivnili rodiče ve vztahu k trávení volného času?

„Tak, jak jsem uvedl v B3-dříve, navíc zde byl ještě výchovný aspekt babičky a dědečka, což dneska skoro nepřipadá v úvahu, neboť místo odchodu do důchodu a starání se o vnoučata ukazují svou nepostradatelnost (někteří) potácením se mezi životem a smrtí v pracovním procesu.“

B5 Jak ovlivňujete volný čas svých dětí?

„Vzhledem k tomu, co mám již mimo domov se o ovlivňování volného času nedá hovořit, dříve jsme ale trávili s dětmi volný čas jako v bodě B3-dříve.“

B6 Jak se bude podle Vás dále vyvíjet trávení volného času u dětí, mládeže a dospělých v budoucnu?

„Podle toho, co nabídne společnost a jaká bude sociální politika. Jestliže sociální politika bude taková, že rodiny nebudou finančně zajištěny, dospělí budou mít více jako jedno zaměstnání a bude růst nezaměstnanost, nebudeme hovořit o trávení volného času, ale nějaké době mezi zaměstnáním, školou apod. Volný čas bude zábava u dětí a mládeže horních 10.000, kteří na ní budou mít finanční prostředky. Zbytek až na výjimky, co jim dovolí okolnosti vycházející ze sociální politiky státu. Dospělí – pokud se bude zvyšovat věková hranice odchodu do důchodu, tak si moc volného času neužijí. Jinak ho budou trávit čekáním u doktora a v lékárně s receptem. Mimo domov se moc zdržovat nebudou, protože jim nějaký živočich sebere to, co jim zůstalo po návštěvě lékárny.“

C SPORT

C1 Jaký význam má podle Vás sportování pro člověka?

„Motto Sokola bylo: Ve zdravém těle, zdravý duch. Moje je: Nic se nemá přehánět. V každém případě byl sport stavěn ihned za vojenství ve Spartě, Římě, Řecku. Byl vysoce hodnocen a umožňován byl vybrané skupině vyvolených. Z tohoto lze dovodit, že pro vývoj člověka má velký význam a je pozitivně hodnocen až do současné doby (do roku 1989 to byly oddíly Dukla, po roce 1989 olympionici aj.). Vložili-li se do sportu komerce, význam je finanční. Velký význam přikládám volnočasovému sportu.“

C2 Jaké jsou podmínky pro sportování běžné populace?

„Domnívám se, že kdo chce, má příležitostí dostatek (za posledních 15 let kryté plavecké bazény, bruslařské haly, tenisové kurty, cyklostezky v rámci regionu i mimo něj, vybudování lyžařských sjezdovek, stezky pro běžce, tedy dobré.“

C3 Jakým způsobem by měla společnost podporovat sportování dětí?

„Více hodin tělesné přípravy na školách se zaměřením na gymnastické prvky, motorickou obratnost, vytrvalost. Vše zábavnou formou. Netrestat, neposmívat se při nezdaru, dostatečně chválit a motivovat dobré výsledky. Společnost – zajistit objekty s dostatečnou vybaveností k jednotlivým sportům, aby se odstranily rozdíly např. kdo na to má lyžuje kdo ne, sedí doma, nebo se rodina zadluží a koupí.“

C4 Jakou roli hrají finanční prostředky při sportování?

„Velkou, již jsem se několikrát vyjádřil. Rekreační sport nějaká tisícovka, závodně desetitisíce a ještě známost.“

C5 Jaký názor máte na tělesnou výchovu na školách?

„Bída a utrpení. Skok přes kozu, švédskou bednu, kotoul vpřed a zad, 5 kliků (více neudělají) a když po vyšplhání na lano nepadne z jednoho metru, tak dostává jedničku. Zcela scházejí branné a orientační celodenní hry s plněním různých dovedností. Oni by to někteří nedokázali ani projít, natož proběhnout a to ještě v slušném čase.“

PŘÍLOHA P I I: FORMULÁŘ ROZHOVORU

ROZHOVOR

Věk:

Vzdělání:

Rodinný stav:

Zaměstnání:

Počet dětí a jejich věk:

A VÝCHOVA

A1 K čemu by podle Vás měla směřovat výchova dětí?

A2 Jaký je podle Vás rozdíl ve výchově dětí dříve a dnes?

A3 Kdo všechno podle Vás působí na výchovu dětí?

A4 Co všechno může ohrozit výchovu našich dětí?

A5 Jaké výchovné metody používáte při výchově svých dětí?

B VOLNÝ ČAS

B1 Co podle Vás znamená pojem volný čas?

B2 Jak trávíte volný čas?

B3 Jaký je podle Vás rozdíl v trávení volného času v minulosti a dnes?

B4 Jak Vás ovlivnili rodiče ve vztahu k trávení volného času?

B5 Jak ovlivňujete volný čas svých dětí?

B6 Jak se bude podle Vás dále vyvíjet trávení volného času u dětí, mládeže a dospělých v budoucnu?

C SPORT

C1 Jaký význam má podle Vás sportování pro člověka?

- C2** Jaké jsou podmínky pro sportování běžné populace?
- C3** Jakým způsobem by měla společnost podporovat sportování dětí?
- C4** Jakou roli hrají finanční prostředky při sportování?
- C5** Jaký názor máte na tělesnou výchovu na školách?

PŘÍLOHA P III: BARVENÍ TEXTU

